

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πέμπτος

Συνδρομή ἰτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι: φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Ἀποσυνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἰτησίαι: Γερμανίας: τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

19 Φεβρουαρίου 1878

ΠΑΝΟΜΟΙΟΥΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΟΥ

Γεώργιος Κουντουριώτης

[Τὸ πανομοιότυπον τῆς υπογραφῆς τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ ἀριθ. 94 τῆς Ἑστίας.]

Αἱ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, χρηματικαὶ οὐσίαι τοῦ οἴκου τῶν Κουντουριωτῶν συνεποσώθησαν, κατὰ τὸν ἐπίσημον πίνακα, εἰς 2,000,000 περίπου δραχμῶν.

Η ΕΡΓΑΣΙΑ

Ἐκ τῶν τοῦ Σαμουὴλ Σμάιλς.

Διὰ τῆς ἐργασίας πρὸ πάντων μορφεῦται ὁ ἐν τῇ πράξει χαρακτὴρ τοῦ ἀνθρώπου. Αὕτη γεννᾷ καὶ διευθύνει τὴν ὑπακοήν, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν ἐπιμονήν. Αὕτη δίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐπιδεξιότητα καὶ εὐχέρειαν περὶ τὴν ἀσκήσιν τοῦ ἐπαγγέλματός του. Διὰ τῆς ἐργασίας τέλος ἀποκτᾷ τις ἐπιτηδεύματα καὶ δξύτητα, δύο ἀρετὰς ἀπαραιτήτους πρὸς διεξαγωγὴν τῶν τοῦ βίου ἔργων.

Ἡ ἐργασία εἶναι ὁ νόμος τῆς ἡμετέρας ὑπάρξεως, ἡ ἀρχὴ ἡ ὠθοῦσα πρὸς τὰ πρόσω τοὺς τε ἀνθρώπους καὶ τὰ ἔθνη. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ἀναγκάζονται, ὅπως ζῶσι, νὰ ἐργάζωνται ἰδίαις χερσὶ, καὶ οἱ μὴ ἔχοντες ὅμως ἀνάγκην τῆς χειρωνακτοῦ ἐργασίας ὅπως ζήσωσιν ὀφείλουσι ν' ἀσχολῶνται οὕτως ἢ ἄλλως, ἐὰν θέλωσι νὰ αἰσθάνωνται ἀληθῶς τὴν εὐφροσύνην τῆς ζωῆς.

Ἡ ἐργασία ἴσως εἶναι βάρος καὶ πόνος· εἶναι ὅμως ἐνταυτῷ τιμὴ καὶ δόξα· ἄνευ αὐτῆς οὐδὲν δύναται νὰ τελεσθῇ ἐν τῷ κόσμῳ. Πᾶν ὅ,τι μέγα ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, προήλθεν ἐκ τῆς ἐργασίας· ὁ πολιτισμὸς εἶναι τέκνον αὐτῆς. Ἐὰν ἡ ἐργασία καταργηθῇ, ἡ φυλὴ τῶν ἀνθρώπων θὰ καταληφθῇ ὑπὸ ἡθικοῦ θανάτου.

Ἡ ὁκνηρία καὶ οὐχὶ ἡ ἐργασία εἶναι κατὰ τὸν διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ὁκνηρία καταβιβάζει τὴν καρδίαν τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἡ σκωρία τὸν σίδηρον. Ὅταν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατέκτησε τοὺς Πέρσας καὶ ἐσπούδαζε τὰ ἔθνη αὐτῶν, παρετήρησεν ὅτι οὗτοι δουρικὸν ἐθεώρουν τὴν ἡδονήν, ἡγεμονικὸν δὲ τὴν ἐργασίαν.

ΤΟΜΟΣ Ε'—1878.

Ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ Σεβήρος ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου αὐτοῦ κλίνης, ἡ τελευταία πρὸς τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ διαταγὴ ἦτο laboremus «νὰ ἐργασθῶμεν»· ὄντως δὲ διὰ τῆς σταθεραῆς καὶ ἀδιαλείπτου ἐργασίας οἱ στρατηγοὶ τῶν Ῥωμαίων διετήρησαν τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν καὶ ἐπεξέτειναν τὸ κράτος.

Περιγράφων ὁ Πλίνιος τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἱστορεῖ ὅτι στρατηγοὶ θριαμβεύσαντες ἐν πολέμοις, καὶ στρατιῶται ἀβλαβεῖς ἐπανακάμψαντες εἰς τὰς ἑαυτῶν ἐστίας ἔλαβον εἰς χεῖρας τὸ ἄροτρον. «Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους αἱ γαῖαι ἐκαλλιεργοῦντο ὑπὸ τῶν ἰδίων χειρῶν τῶν στρατηγῶν, τὸ δὲ ἔδαφος ἦτο ὑπερήφανον διότι ἠὲ λακοῦτο ὑπὸ τοῦ ὑρίου ἀρότρου ἐστεμμένον ὑπὸ δάφνης.» Μόνον δὲ ὅτε μετεχειρίσθησαν τοὺς δούλους εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς βιομηχανίας, ἡ ἐργασία ἐθεωρήθη ὡς ἄτιμος πρᾶξις καὶ δουλική. Εὐθὺς δ' ὁπόταν ἡ ῥαθυμία καὶ ἡ πολυτέλεια ἐνετυπώθησαν ὡς κύριοι χαρακτῆρες τῶν ἀνωτάτων τάξεων τῆς Ῥώμης, ἡ κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον ταχεῖα πτώσις τῆς αὐτοκρατορίας κατέστη ἀφευκτος.

Δὲν ὑπάρχει ἴσως ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου κλίσις, ἣν πρέπει ἐκ παντὸς τρόπου ν' ἀποφύγη καὶ ἀπὸ τῆς ὁποίας νὰ προσπαθῇ νὰ προφυλαχθῇ, ὅσον ἡ ὁκνηρία· ὁ Κούρνεϋ συνήντησεν ἡμέραν τινὰ ξένον, περιηγηθέντα μέγα μέρος τῆς ὑδρογεῖου σφαίρας, καὶ ἠρώτησεν ἐὰν παρετήρησεν ἰδιότητά τινα, ἥτις παρὰ πᾶσιν ἄλλην ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς διακριτικὸν σημεῖον τῆς φυλῆς τῶν ἀνθρώπων· ὁ ξένος ἀπήντησεν «ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀγαπῶσι τὴν ὁκνηρίαν». Εἶναι αὕτη χαρακτηριστικὴ τοῦ ἀγρίου καὶ τοῦ δεσπότου. Ἐγκεῖται δὲ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ν' ἀρέσκειται ν' ἀπολαύῃ ἀπόνως τῶν καρπῶν τῆς ἐργασίας τοῦ πλησίον. Ἡ ἐπιθυμία δὲ αὕτη εἶναι τόσο καθολικὴ, ὥστε ὁ Ζάμης Μίλ συμπεραίνει ὅτι πρὸς διακώλυσιν τῆς αὐξήσεως τῆς ἐπιθυμίας ταύτης ἐφευρέθησαν κατ' ἀρχὴν αἱ κυβερνήσεις.

Ἡ ὁκνηρία ἐξευτελίζει καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ἔθνη. Οὐδεμίαν ἄνοι τοῦδε προξένησεν ἐντύπωσιν ἐν τῷ κόσμῳ, οὐδὲ θὰ προξενήσῃ. Ἐν τῇ φύσει δὲ τῶν πραγμάτων ἐγκεῖται νὰ προσκροῖται πανταχοῦ καὶ ν' ἀποτυγχάνῃ. Προξενεῖ

βάρος, στενοχωρίαν και ανίαν, ἐς αἰ ἐπιφέρουσα δυσάρεσκαιαν, μελαγχολίαν και ἀθλιότητα.

Ὁ Βούρτων εἰς τὸ πρωτότυπον αὐτοῦ και περιεργον σύγγραμμα (Ἀνατομία τῆς μελαγχολίας), τὸ μόνον περὶ οὗ λέγει ὁ Τζόνσον ὅτι ἐξήγειρεν αὐτὸν τῆς κλίνης δύο ὥρας ἐνωρίτερον, ἀποφαίνεται ὅτι αἱ ἀφορμαὶ τῆς μελαγχολίας κεῖνται ἐν τῇ δυνήρει. «Ἡ δυνήρ, λέγει, εἶναι ἡ μάστιξ τοῦ σώματος και τῆς ψυχῆς, ὁ φύλαξ τῆς κακίας, ἡ μήτηρ παντὸς κακοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, ἐν τῶν ἐπὶ θανάσιμων ἀμαρτημάτων, τὸ ὑποπόδιον τοῦ διαβόλου, τὸ προσκεφάλαιον αὐτοῦ και τὸ κύριον στήριγμα... Ἀν κῶν διαμένων ἀργὸς καθίσταται ψωραλέος, πῶς θέλει διαμείνει ὑγιὲς ἄνθρωπος ἐν δυνήρει βίων; Ἡ ἀργία τοῦ πνεύματος εἶναι ἀπειράκις χειρὼν τῆς τοῦ σώματος.—Νοῦς διαμένων ἀργὸς ἀσθενεῖ, καθίσταται σκωρία τῆς ψυχῆς, πληγὴ και ἄδης αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν. Ὅπως ἐν τῷ στασίμῳ ὕδατι πολλαπλασιάζονται οἱ σκώληκες και τὰ ἀκάθαρτα ἐρπετά, οὕτω πολλαπλασιάζονται αἱ πονηραὶ σκέψεις και διεφθαρμένοι εἰς τοὺς ἄνθρώπους, ἡ ψυχὴ αὐτῶν καταβορβοροῦται.

... Προσθέτω εἰς ταῦτα, ὅτι οἱ ζῶντες ἐν τῇ δυνήρει ἄνδρες ἢ γυναῖκες οἵαδεποτε τάξεως, ἔστω πλούσιοι, εὐποροὶ, εὐτυχεῖς, ἔχοντες τὰ πάντα ἐν ἀφρονίᾳ, πᾶσαν εὐμερίαν και πᾶσαν εὐτυχίαν, ἣν ἡ καρδία αὐτῶν ἠθέλην ἐπιθυμῆσαι, λέγω ὅτι οὗτοι ἐνὸς μέρους ἀργοὶ, οὐδέποτε θέλουσιν εἶναι εὐτυχεῖς. Θὰ ὑποφύωσιν ἐς αἰ σωματικῶς ἢ ψυχικῶς, θὰ κατασταθῶσι χαῖνοι και καχεκτικοί, και θὰ καταληφθῶσιν ὑπὸ ἀνίας και κόρου παντὸς πράγματος, θὰ διέρχωνται τὸν χρόνον στενάζοντες, κλαίοντες και θρηνηδοῦντες. Ὁ κόσμος θὰ προσβάλλῃ αὐτοὺς, θὰ θελήσῃ ν' ἀποφύγῃ αὐτὸν ἢ ν' ἀποθάνῃ, ἢ, ἂν οὐχὶ τοῦτο, θὰ ριφθῶσιν εἰς ἀνόητόν τινα ὁρμὴν τῆς φαντασίας τῶν.

Οἱ ῥάθυμοι, ὁρθῶς εἰπεῖν, οὐδέποτε εἶναι ἐντελῶς ῥάθυμοι. Τὸ σῶμα μὲν ἀποφεύγει τὴν ἐργασίαν, ἀλλ' ὁ ἐγκέφαλος οὐδέποτε ἀναπαύεται. Ἐὰν ἐξ αὐτοῦ δὲν φύεται σῖτος, φύονται ὁμῶς ἄκανθα, αἵτινες ἐπιπροσθούσιν εἰς πᾶν βῆμα καθ' ὅλον τὸν βίον τοῦ δυνήρου ἀνθρώπου. Τὰ φάσματα τῆς ἀργίας παρίστανται ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ νοητοῦ και ἀδιαλείπτως ἐνοχλοῦσιν αὐτόν· και κατὰ τὸν ποιητὴν «πρὸς τιμωρίαν ἡμῶν οἱ θεοὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτῶν μεταχειρίζονται ὡς κολαστήρια ὄργανα τὰς ἰδίας ἡμῶν κακίας.»

Ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία δὲν συνίσταται ἐν τῇ ἀεργίᾳ τῶν ἡμετέρων δυνάμεων, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει και τῇ ἐργασίᾳ και ἐν τῇ συνετῇ χρήσει. Ἡ ἀκηδία ἐξαντλεῖ, και οὐχὶ ἡ ἐργασία, ἥτις τοῦναντίον χορηγεῖ ζωὴν, υγίαν, εὐτυχίαν. Ἡ ἐργασία δύναται νὰ καταβάλλῃ και νὰ καταπονήσῃ τὸν νοῦν, ἡ ἀργία ὁμῶς ἐπιφέρει αὐτῷ ἀλη-

θῆ ὄλεθρον. Ἐκ τούτου ὁρμώμενος ἱατρός τις συνίστα τὴν ἐνασχόλησιν τοῦ σώματος ὡς δραστηριώτατον φάρμακον. «Οὐδὲν εἶναι ὀλεθριώτερον, ἔλεγεν ὁ δόκτωρ Χάλ, ὅσῳ ὁ χρόνος καθ' ὃν τις μένει ἄνευ ἐργασίας.» Ἀρχιεπίσκοπος τις τῆς Μαγεντίας παρέβαλλε τὴν καρδίαν τῶν ἀνθρώπων πρὸς μυλόπετραν. Ἐὰν ῥίψῃτε εἰς αὐτὴν σῖτον, θὰ παραγάγῃ ἄλευρον, ἐὰν δὲν ῥίψῃτε, θὰ φθέρῃ αὐτὴ ἑαυτήν.

Ὁ δυνήρ εὐρίσκει πάντοτε προφάσεις, εἶναι δὲ συνήθως φοβερὸς σοφιστής.—«Τοῦτο εἶναι δύσκολον»,—«ἐδοκίμασα και ἀπέτυχον»,—«δὲν εἴμπορὼ νὰ τὸ κάμω». Πρὸς τοιαύτας προφάσεις ἀπαντῶν ὁ Σαμουήλ Ῥομιλλὺ ἐγραψεν εἰς τινα νέον ὅτι αἱ τοιαῦται προφάσεις δεικνύουσιν ἀνικανότητα, ἔλλειψιν ἀγγινοίας και ἐπιτηδεύτητος.

Εἰπὼν τινες ὁρθῶς ὅτι ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀκόπου κτήσεως πράγματός τινος εἶναι σημεῖον ἀδυναμίας, ἐνῶ τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἐνεργοῦ δυνάμεως συνίσταται εἰς τὸ ν' ἀναγνωρίσῃ τις ὅτι πᾶν ὅ,τι ἔχει ἀξίαν ἀποκτάται ἀντὶ μεγάλου κόπου. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάπαισις δὲν εἶναι εὐφρόσυνος ὅταν δὲν προῆλθεν ἐκ τινος ἐργασίας. Προέπει νὰ εἶναι καρπὸς ἐργασίας ὅπως ἀπολαύσῃ τις ἐντελῶς αὐτῆς, ἄλλως ἀνάπαισις μὴ προηγηθείσης ἐργασίας εἶναι τι ἀνούσιον, ὅπως και ὁ κόρος.

Ὁ βίος προξενεῖ ἀναγκαίως τὴν αὐτὴν δυσάρεσκαιαν εἰς τὸν πλούσιον τὸν ἄεργον, ὅσον και εἰς τὸν πτωχόν, τὸν μὴ ἔχοντα ἐργασίαν, ἢ ἔχοντα και μὴ θέλοντα νὰ ἐργασθῇ. Αἱ λέξεις, ἃς εὖρον ἐστιγματισμένas ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος ἐπαίτου τεσσαρακοντούτιδος, ὅς τις δικάκις ἐφυλακίσθη ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ Βουργᾶς τῆς Γαλλίας, εἶναι τὸ σύμβολον παντὸς δυνήρου. «Τὸ παρελθὸν μὲ ἠπάτησε, τὸ παρὸν μὲ ταράσσει, τὸ μέλλον μ' ἐκφοβίζει.»

Ἡ ὑποχρέωσις τῆς ἐργασίας ἐπιβάλλεται εἰς ὅλας τὰς τάξεις και εἰς ὅλας τὰς καταστάσεις τῆς κοινωνίας. Ἐκαστος ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ ἰδίου βίου ἔχει ἔργον τι νὰ πράξῃ, πλούσιος ἢ πτωχός. Ὁ εὐγενὴς τὴν καταγωγὴν και τὴν ἀνατροφὴν, ὅσον δὴποτε και ἂν ᾖ πλούσιος, ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ προσφέρῃ τὸ μέρος τῆς ἐργασίας του πρὸς τὸ καθολικὸν ἀγαθόν, οὗτινος και αὐτὸς συμμετέχει. Δὲν ἀρκεῖ νὰ τρέφῃται καλῶς και νὰ ἐνδύεται διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἄλλων, αὐτὸς οὐδὲν συνεισφέρειν ὡς ἀντάλλαγμα εἰς τὴν κοινωνίαν, ἥς ἀποτελεῖ μέρος. Ἀνθρώπος ἔντιμος και ἀξιοπρεπὴς ἤθελε καταταραχθῇ και ἐπὶ μόνῃ τῇ σκέψει νὰ προσέλθῃ εἰς πανήγυριν, νὰ παρακαθίσῃ εἰς τὴν τράπεζαν, νὰ συμμετάσχῃ πάσης χαρᾶς, εἴτα δὲ ν' ἀπέλθῃ οὐδὲν ἐν λεπτὸν συνεισενεγκών. Δὲν εἶναι οὔτε τιμὴ οὔτε προνόμιον τὸ εἶναι τινα δυνήρον και ἀνωφελῆ. Καὶ ἂν εὐτελεῖς τις γούσεις ἐν τῷ

κόσμῳ τούτῳ ὑπάρχουσι μόνον πρὸς καταράλωσιν, οὐδέποτε θὰ μιμηθῶσι αὐτῶν ἄνθρωποι κακτημένοι εὐρυτέρῃ διάνοιαν και ἀνδρικὸν χαρακτήρα, διότι τοιοῦτος βίος ἀντιστρατεύεται πρὸς τὴν ἀληθῆ τιμὴν και τὴν ἀληθῆ ἀξιοπρέπειαν.

«Δὲν πιστεύω, ἔλεγεν ὁ Στάνλεϋ (νῦν κόμης Δέρβυ), εἰς τοὺς φοιτητὰς τοῦ Πανεπιστημίου Γλασκώθης, ὅτι ἄνθρωπος ἄνευ ἐργασίας, ὅσον και ἂν ἀγαπᾶται και τιμᾶται ὑπὸ τῶν ἄλλων, αἰσθάνεται ἑαυτὸν πράγματι εὐτυχῇ. Ἐπειδὴ ἡ ἐργασία ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἡμετέρας ὑπάρξεως, δεῖξατέ μοι περὶ τί ἐργάζεσθε, ὅπως εἴπω ὅποιοι εἴσθε. Ὡμίλησα περὶ τοῦ ἔρωτος τῆς ἐργασίας ὡς τοῦ δραστηριοτέρου ἀντιδότη κατὰ τῶν ταπεινῶν και πονηρῶν ὁρέξεων, προβαίνω περαιτέρω, ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι ἐν πῶν ἀρίστων προφυλακτικῶν κατὰ τῶν παιδαριωδῶν ἐνοχλήσεων και τῶν διεγέρσεων, ἃς προξενεῖ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἡ φιλαυτία. Εἶδον πολλοὺς, οἵτινες ἐνόμισαν ὅτι ἡδύναντο ν' ἀποφύγῃ τὰς λύπας και τὰς ἐνοχλήσεις τοῦ βίου, ἀποχωριζόμενοι οὕτως εἰπεῖν εἰς ἴδιον αὐτῶν κόσμον. Ἡ πείρα ἀπέδειξε τὸ ἐναντίον. Δὲν δύναντο ν' ἀποφύγῃ τὰς ἐνοχλήσεις τοῦ βίου και τὴν ἐργασίαν· τοιοῦτος εἶναι ὁ προορισμὸς τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ φοβούμενοι ν' ἀντιμετωπίσωσι τὴν λύπην, ἃς εἶναι βέβαιοι ὅτι ἡ λύπη θὰ ἔλθῃ νὰ εὕρῃ αὐτούς. Ὁ δυνήρ δύναται οὕτως ἢ ἄλλως, τὸ καθ' ἑαυτὸν, νὰ ἐλαττώσῃ τὸ ποσὸν τῆς ἐργασίας, ἢ ἔχει νὰ πράξῃ ἐν τῷ κόσμῳ ἢ φύσει ὁμῶς, προσαρμύζουσα τὸ ἥθος και τὰς ὁρέξεις πρὸς τὴν ἐργασίαν, παριστᾷ εἰς τὸν δυνήρον αὐτὸν τὸ μικρόν ἐκείνο μέρος, ὅπερ ἔχει νὰ ἐκτελέσῃ ἐργαζόμενος, μέγα και φορτικόν. Ὁ ἑαυτὸν και μόνον ἐπιζητῶν νὰ εὐχαριστήσῃ, τάχιον ἢ βραδύον, ἀλλὰ μάλλον τάχιον θέλει κατῆλθῃ ὅτι ἔχει ἓνα σκληρὸν αὐθέντην. Καὶ αὐτὴ ἡ υπερβολικὴ ἀδυναμία, ἥτις ὅπου ὑπάρχει φυγαδεύει τὴν εὐθυνην, ἔχει τὴν ἰδίαν αὐτῆς τιμωρίαν· διότι ὅταν τις ἀπομακρύνῃ ἀπ' ἑαυτοῦ τὴν φροντίδα περὶ τῶν μεγάλων συμφερόντων, τὰ μικρὰ γίνονται μεγάλα, και ὁ νοῦς φθείρεται και κατασπατάλαται συνήθως εἰς παιδαριωδίας και φαντασιώδεις ἐνοχλήσεις, αἵτινες φύονται και πολλαπλασιάζονται ἐν ἐγκεφάλῳ ἄνευ ἀσχολίας, ἐν ᾧ δύναται νὰ καταναλωθῇ ἐπωφελῶς και ὑγιῶς ὑπὲρ τῶν ἀληθῶν συμφερόντων τοῦ βίου.»

Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ὑπάρχουσι τινες, οἵτινες ἀπέθλυνον ἐκ τῆς υπερβολικῆς ἐργασίας, πλείονες ὁμῶς εἶναι οἱ παθόντες ἐκ τοῦ ἐγωϊσμοῦ, ἐκ τῆς ἀδυναμίας και τῆς δυνήρειας. Ὅταν καταβάλληται τις ἐκ τῆς ἐργασίας, εἶναι ἀπόδειξις ὅτι οὗτος δὲν εἶχε κανονίσει τὸν βίον του και περημέλησε τοὺς συνήθεις ὅρους τῆς φυσικῆς ὑγείας τοῦ σώματος. Ὁ λόρδος Στάνλεϋ εἶχε δι-
καιον ὅτε ἐν τῷ λόγῳ του πρὸς τοὺς μαθητὰς

τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γλασκώθης, εἶπεν, «ὅτι ἀμφιβάλλει πολὺ ἂν ἐβλαψέ ποτε υπερβολικὴ ἐργασία ἐνδελεχῶς ὁμῶς και τακτικῶς γυνόμενη.»

Τὸ μῆκος τῶν ἐτῶν δὲν μαρτυρεῖ τὸ μῆκος τοῦ βίου. Ὁ βίος ἐνὸς ἀνθρώπου μετρεῖται διὰ τῶν ἔργων, ἅτινα ἐξετέλεσεν· ὅσῳ μάλλον ἐφάνη ὠφέλιμος, τόσῳ μάλλον σκέπτεται, αἰσθάνεται, και πράγματι ζῇ· ὁ δυνήρ και ἀνωφελὴς ἄνθρωπος, οἷονδὴποτε και ἂν εἶναι τὸ μῆκος τῆς ὑπάρξεως του, δὲν ζῇ βίον ἀνθρώπου, ἀλλὰ φυτικόν.

Οἱ πρῶτοι ἀπόστολοι τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξηγυένισαν διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτῶν τὸν νόμον τῆς ἐργασίας· «εἰ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μὴδὲ ἐσθιέτω», εἶπεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος· και ἐκαυχᾶτο ὅτι οὗτος νόμος και ἡμέραν ἐργάζετο ἵνα μὴ ἐπιβαρύνῃ τινά. Ὅταν ὁ Ἀγ. Βονιφάτιος ἀπεβιβάσθη εἰς Βρετανίαν, ἔφερεν ἐν τῇ μιᾷ χειρὶ τὸ Εὐαγγέλιον και ἐν τῇ ἐτέρᾳ κανόνα ξυλουργοῦ. Ἐκ τῆς Ἀγγλίας ἐπορεύθη εἰς Γερμανίαν, ὅπου ἐδίδαξε τὴν οἰκοδομικὴν. Οἱ ἄνθρωποι οἱ κατασταθέντες περιώνυμοι διὰ διαφόρους λόγους, και οἵτινες ἔσχον τὴν μεγαλύτεραν ἐπίδρασιν εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας, ἦσαν φιλοπονῶντες. Ὁ Λούθηρος ἐργάζετο διὰ τῶν χειρῶν του ὅπως κερδήσῃ τὸν ἄρτον του, ἐκήπευσεν, ἐκτιζεν, ἐτόρνευσεν, ἐργάζετο δὲ και εἰς τὴν ὁρολογιοποιίαν.

Ἐν τῶν μεγάλων χαρακτηριστικῶν τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος, ὅταν ἐπεσκέπτετο βιομηχανικόν τι ἔργον ἄξιον λόγου, ἦτο ὁ μέγας σεβασμὸς, ὃν ἐδείκνυε πρὸς τὸν ἐργαστήν. Συνωμίλει μετ' αὐτοῦ και τὸν ἐχαιρέτα ἰδαγματιῶς. Ἡμέραν τινὰ ἐν Ἀγίᾳ Ἐλένῃ, ἐνῶ περιεπάτει μετὰ τῆς κυρίας Βαλκὼβ, ὑπῆρξε φέροντες μέγα φόρτωμα διήλθον ἐνώπιόν των. Ἡ κυρία ἐγγίλη διέταξεν αὐτοὺς ν' ἀπομακρυνθῶσιν· ἀλλ' ὁ Ναπολεὼν παρεμβάς εἶπε·—Σεβασθήτε τὸ φάρμαμά των, κυρία.

Και αὐτὴ ἡ ταπεινοτέρα και ἐπιπονώτερα ἐργασία συντελεῖ εἰς τὸ καθόλου εὖ εἶναι τῆς κοινωνίας, και σοφῶς ἀπεφάνητο εἰς αὐτοκρατορ τῆς Κίνας ὅτι ἐὰν εἰς τὸ κράτος του ὑπῆρχεν εἰς ἀνὴρ μὴ ἐργαζόμενος ἢ μία γυνὴ δυνήρ, βεβαίως θὰ ὑπῆρχε τις, ὅστις θὰ ὑπέφερεν ἐκ τοῦ ψύγους ἢ ἐκ τῆς πείνης.

Ἡ ἀδιάλειπτος και ὠφέλιμος ἐνασχόλησις εἶναι διὰ τε τὴν γυναικα και τὸν ἄνδρα οὐσιώδης ὁρος εὐτυχίας και υγείας. Ἀνευ αὐτῆς αἱ γυναῖκες ὑπόκεινται εἰς ἀνίαν, συνοδευομένην συνήθως ὑπὸ ἡμικρανίας και νευρικῶν προσβολῶν.

Ἡ συνεχὴς ἐργασία παρέχει υγίαν οὐ μόνον εἰς τὸ σῶμα, ἀλλὰ και εἰς τὴν ψυχὴν. Ἐνῶ ὁ δυνήρ σὺρει νοητῶς τὸν χρόνον τοῦ βίου του, μέγα δὲ μέρος τῆς φύσεώς του ὑπνώττει ὕπνον

βαθύν (ἐάν δὲν κατέστη ἐντελὲς νεκρὸν ἠθικῶς καὶ διανοητικῶς), ὁ φιλόπονος τὸν κεντρίον ἀποβαίνει πηγή δραστηριότητος καὶ εὐφροσύνης εἰς τοὺς περὶ αὐτόν. Ἡ ταπεινότερα ἐνασχόλησις εἶναι προτιμότερα τῆς ἀργίας.

Ὁ Σίλλερ ἔλεγε συνήθως ὅτι ἐθεώρει μέγα τι νὰ ἔχη καθ' ἐκάστην νὰ ἐκτελέσῃ χειρωνακτικὴν τινα ἐργασίαν. Μυριάδες ἀνθρώπων δύνανται νὰ ἐπιθεωρῶσι τὴν ἀλήθειαν, ἢ ἐξήνεγκεν ὁ ζωγράφος Γκρέουτσε, ὅτι ἡ ἐργασία, ἡ ὠφελιμὸς ἐνασχόλησις, ἡ καλὴ χρῆσις τοῦ χρόνου εἶναι ἐν τῶν μεγαλειτέρων μυστηρίων τῆς εὐτυχίας. Ὁ Κασαμβόνιος παρεκινήθη ποτὲ ὑπὸ φίλων του νὰ ἀναπαυθῇ ἐκ τῶν ἐργασιῶν του ἐπὶ τινος ἡμέρας, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη· παρετήρησεν ὅτι εὐχερέστερον ὑπέφερε τὴν ἀσθένειάν του ἐργαζόμενος ἢ σχολάζων.

Οὐδεὶς κατενόησε τὴν πρακτικὴν σπουδαιότητα τῆς ἐργασίας μᾶλλον τοῦ Σίρ Βάλτερ Σκῶτ, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ ἐργατικώτερος καὶ ὁ μᾶλλον ἀκάματος τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Λοκάρτ (ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Σκῶτ) λέγει ὅτι μᾶλλον εἰς τὰ χρονικά τῶν μεγάλων ἡγεμόνων καὶ τῶν μεγάλων στρατηγῶν, παρὰ εἰς τὰ τῶν ἐξόχων φιλολόγων, δύναται τις νὰ εὕρῃ τὸ σπάνιον παράδειγμα, ὅπου ὁ βίος τοῦ Σκῶτ παρέχει, ἀκαταμάστου ἐνεργητικότητος, συνδεομένης πρὸς ἥρεμον καὶ γαλήνιον βίον. Αὐτὸς ὁ Σκῶτ προσεπάθησε νὰ ἐμφυσήσῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἰδίων αὐτοῦ τέκνων τὴν ἰδέαν ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἡ ἐργασία ἔχει μεγίστην σπουδαιότητα, καὶ ὅτι εἶναι τὸ μόνον μέσον δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ εὐδαιμονία.

Ὁ Σούθεϋ ἦτο ἐργατικὸς ὅσον καὶ ὁ Σκῶτ, ὄντως δὲ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι παρ' αὐτῷ ἡ ἐργασία ἀπετέλει μέρος τῆς θρησκείας του. Εἶχεν ἡλικίαν 19 ἐτῶν ὅτε ἐργάσθη τὰς ἐξῆς λέξεις: «19 ἔτη! Διήλθον τὸ τέταρτον τοῦ βίου μου, ἴσως δὲ καὶ περισσώτερον, καὶ ὅμως οὐδεμίαν προσήνεγκον ὑπηρεσίαν εἰς τὴν κοινωσίαν. Ὁ χωρικός, ὁ ἀντὶ 4 σολιδίων ἐκφοβίζων τὰ πτηνὰ ἵνα μὴ τρώγωσι τὸν σπαρέντα σῖτον εἰς τὸν ἀγρὸν, εἶναι ὠφελιμώτερος ἐμοῦ, διότι προφυλάσσει τὸν ἄρτον, ὃν ἐγὼ τρώγω ἐν τῇ ἀργίᾳ.»

Ἐνίοτε τὰ ρητὰ μεγάλων ἀνδρῶν δεικνύουσι τὸν χαρακτῆρά των. Ὁ Βάλτερ Σκῶτ ἐσυνείθισε νὰ λέγῃ «μὴ μένε ποτὲ ἄεργος». Ὁ ἱστορικός Ροβερτσὼν ἀπὸ τοῦ 15ου τῆς ἡλικίας ἡσπάζετο τὸ λόγιον Vita sine litteris mors est, «Ἡ ζωὴ ἄνευ γραμμάτων εἶναι θάνατος.» Ὁ Βολταίρος εἶχεν ὡς ἀξίωμα «Ἐργασία διαρκής» τὸ ἀγαπητὸν ἀξίωμα τοῦ φυσιολόγου Λαζεπὼδ ἦτο οἶον καὶ τὸ τοῦ Πλινίου. «Τὸ ζῆν σημαίνει ἐργαζομένον.» Ὅταν ὁ Βοσσουέτος ἐμαθήτευεν ἐδείκνυε τοσοῦτον ζῆλον πρὸς τὴν σπουδὴν, ὥστε οἱ συμμαθηταὶ αὐτοῦ παίζοντες μετὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἀπεκάλουν αὐτὸν BOS SUE-

lus aratro, εἶναι συνειθισμένον εἰς τὸ ἄροτρον.

Ὁμιλήσαμεν περὶ τῆς ἐργασίας ὡς παιδαγωγικῆς διδασκαλίας. Συντελεῖ ὅμως καὶ πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ χαρακτῆρος. Ἡ ἐργασία καὶ ὅταν ἔτι δὲν εἶναι παραγωγικὴ ἔχει πλεονέκτημα τῆς ἀεργίας, διότι ἀναπτύσσει τὸν ἀνθρώπον παρασκευάζει αὐτὸν εἰς τὰ ὠφέλιμα ἔργα. Ἡ πρὸς τὴν ἐργασίαν ἐξίς διδάσκει τὴν μέθοδον, βιάζει ἡμᾶς νὰ φειδόμεθα τοῦ χρόνου καὶ νὰ ποιῶμεν σῶφρον αὐτοῦ χρῆσιν. Ὅταν δ' ἀπὸ ἀποκτησώμεν διὰ τῆς πείρας τὴν τέχνην νὰ πληρῶμεν τὸν βίον ὠφελίμων ἐνασχολήσεων, ἐκαστὴν στιγμήν θὰ μεταχειρίζομεθα ὠφελίμως· καὶ ὅταν ἔλθῃ ὁ χρόνος τῆς ἀναπαύσεως, ἡ ἐκ ταύτης εὐχαρίστησις θὰ ἔχῃ ὄντως δι' ἡμᾶς μεγίστην ἡδύτητα.

Ὁ Κολερίδγος ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ περὶ Μεθόδου ὁρθῶς εἶπεν, ὅτι ἐάν παρὰ τὴν ἐργασίαν τις τοὺς ὀκνηροὺς ὡς φοιτῆς τοῦ χρόνου, δικαίως δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ μετὰ μεθόδου ἐργαζόμενος διδίδει ζωὴν εἰς αὐτόν, καὶ καθιστᾷ ὃν ἠθικόν, εἰς τὸ ὁποῖον ὑποτάσσει οὐ μόνον τὰ αἰσθηματὰ του ἀλλὰ καὶ τὴν συνείδησιν. Διοργανοὶ τὰς ὥρας, καὶ δίδει εἰς αὐτὰς ψυχὴν, καὶ δι' αὐτῆς τῆς ψυχῆς, ἥς ἡ οὐσία συνίσταται εἰς τὸ ν' ἀναφαίνεται καὶ νὰ ἐξαφανίζεται, μετέχει φύσεως πνευματικῆς καὶ ἀφθάρτου. Περὶ τοῦ καλοῦ καὶ πιστοῦ ὑπηρετοῦ, οὐτινος πᾶσα ἡ δραστηριότης διευθύνεται καὶ εἶναι κεκκονισμένη κατὰ ταύτην τὴν μέθοδον, δυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι βιοὶ ἐν μέτρῳ, ἢ μᾶλλον ἀκριβέστερον ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸ μέτρον. Αἱ ἡμέραι, οἱ μῆνες, τὰ ἔτη εἶναι σημεῖα καὶ ἀνάπαυλα ἐν τοῖς χρονικοῖς τῶν καθηκόντων, ἅτινα ἐξεπλήρωσε, καὶ θὰ διαφύγῃ τὴν καταστροφὴν καὶ θὰ διαμείνωσιν ὅταν ὁ χρόνος ἐκλείψῃ.

Ἡ πρὸς τὴν ἐργασίαν ἐπιμέλεια καὶ προσκόλλησις διδάσκει τὴν μέθοδον, ἥτις εἶναι λυσιστελεστάτη πρὸς μόρφωσιν τοῦ ἥθους.

Ἀδιάφορον ἂν πρόκηταί τις νὰ διοικήσῃ οἶκον ἢ λαόν. Ὡς κατεδείξαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις ἡ καλὴ οἰκοκυρὰ ἀναγκαιῶς πρέπει νὰ ἔχῃ εὐχέρειαν περὶ τὰς οἰκιακὰς ἀσχολίας. Πρέπει νὰ κανονίζῃ καὶ ἐξελέγχῃ τὰς λεπτομερείας τῶν ἐσωτερικῶν οἰκιακῶν ἔργων, νὰ φέρῃ εἰς ἀναλογίαν τὰς δαπάνας πρὸς τὰ ἔσοδα, νὰ τακτοποιῇ πᾶν πρᾶγμα κατὰ σχέδιον καὶ μέθοδον καὶ συνετῶς νὰ διευθύνῃ τὸ ὑπηρετικόν. Ὅπως διοίκησις τις οἶκον ἀνάγκη νὰ ἔχῃ ἐπιτηδεύματα, ἐπιμονὴν, μέθοδον, ἠθικὸν χαρακτῆρα, κρίσιν, σύνεσιν, πρακτικὴν ἱκανότητα, διορατικὸν πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἄλλων, καὶ δύναμιν διοργανωτικὴν.

Ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς ἐργατικοὺς ἀνδρας εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν. Ὁ Βάλτερ Σκῶτ ἐπεδείκνυε μέγαν σεβασμὸν πρὸς τοὺς ἱκανοὺς περὶ τὴν ἐργασίαν ἀνδρας,

καὶ ἔλεγε ὅτι οὐδεμία φιλολογικὴ ἀξία δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν ἀξίαν, ἣν δύναται τις ν' ἀποκτήσῃ ἐν τῇ διοικήσει τῶν πραγμάτων τοῦ πρακτικοῦ βίου, ἢ πρὸς τὴν ἀξίαν μεγάλου στρατηγοῦ.

Ὁ μέγας στρατηγὸς οὐδὲν καταλείπει εἰς τὴν τύχην, ἀλλὰ προνοεῖ περὶ πάντων τῶν δυνατῶν νὰ συμβῶσι κατέρχεται εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ αὐτῶν τῶν εὐτελεστέων λεπτομερειῶν. Οὕτως, ὅταν ὁ Βελλινγκτὼν ἡγεῖτο τοῦ μεγάλου αὐτοῦ στρατοῦ ἐν Ἰσπανίᾳ, οὕτω διεχειρίζετο τὰ τῆς διοικήσεως, ὥστε ἐφρόντιζε καὶ περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν οἱ στρατιῶται ἤθελον μαγειρεύει τὰς τροφὰς των. Ἐν Ἰνδίᾳ ἐφρόντιζε καὶ περὶ τοῦ ταχυτέρου τρόπου καθ' ὃν οἱ στρατιῶται ἤθελον προμηθευθῇ βόας. Ἐκάστη λεπτομέρεια τοῦ ἐξοπλισμοῦ μετὰ πλείστης φροντίδος ἐκ τῶν προτέρων παρεσκευάζετο. Οὕτω δ' ἐξησφάλιζε τὴν εὐζωίαν τῶν ἀνδρῶν, οὓς διώκει, καὶ προσεῖλκυε τὴν ἀπροσίωσιν αὐτῶν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην. Ὅταν δ' ἐδημοσίευσαν τὸ πρῶτον τὰς ἐκθέσεις τῆς ἐν Ἰνδίᾳ στρατείας, εἰς τῶν φίλων του, ὅστις εἶχεν ἀναγνώσει αὐτὰς, εἶπεν εἰς αὐτὸν ἡμέραν τινά: «Μοὶ φαίνεται, δούξ, ὅτι ἡ μεγάλη ὑμῶν φροντίς ἐν Ἀσίᾳ ὑπῆρξε νὰ προμηθεύσῃς ὀρύζιον καὶ βόας.» «Ναί, εἶναι ἀληθές, ὑπέλαβεν ὁ Βελλινγκτὼν, διότι ἐνόσφῃ εἶχον ὀρύζιον καὶ βόας, εἶχον ἄνδρας, καὶ διὰ τῶν ἀνδρῶν ἠδυνήθηκα καταβάλλω τὸν ἐχθρόν.»

Ὁ Βελλινγκτὼν ἦτο ἐπίσης ἀνὴρ φιλοπονώτατος. Ἐκ τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας ἦτο ἐπιμελής καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τὴν μεθοδικὴν ἐργασίαν. Τὰ τετράδια τῆς μαθητείας του, ἅτινα ἔτι φυλάσσονται, μαρτυροῦσιν ὅτι ἐν ἡλικίᾳ 13 ἐτῶν ἐκουσίως ἡσχολεῖτο ν' ἀντιγράψῃ παντὸς εἶδους ὠφέλιμα πράγματα, ὡς τύπους ἐξοφλήσεων, συναλλάγματα, γραμμάτια εἰς διαταγὴν, συμβόλαια κτλ. Αἱ ἐξῆς δὲ, ὡς ἐνωρὶς ἀπέκτισεν, ἐχρησίμευσαν αὐτῷ ὕστερον ὡς θαυμάσιαι ἀρεταὶ δι' ὧν διεξήγαγε τὰς ὑποθέσεις τῆς κυβερνήσεως.

Ὁ ἀνὴρ ἢ ἡ γυνὴ, οἱ ἐπιτυγχάνοντες ἐν τῇ διευθύνσει μεγάλης τινὸς ἐπιχειρήσεως, εἶναι ἄξιοι ἴσως τόσων τιμῶν, ὅσων καὶ ὁ εἰκονίζων τεχνίτης ἀρίστην εἰκόνα, ἢ ὁ συγγραφεὺς βιβλίου, ἢ ὁ στρατιώτης ὁ κερδίζων μάχην.

Τινὲς ὑπολαμβάνουσι κακῶς ὅτι ἡ περὶ τὰς ἀσχολίας τοῦ βίου ἐνασχόλησις εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν μεγαλοφυΐαν. Τοῦτο εἶναι πλάνη μεγίστη. Οἱ μεγαλειότεροι νόες ὑπῆρξαν, ἄνευ ἐξαίρεσεως, καὶ οἱ μεγαλειότεροι ἐργάται. Οὐ μόνον δὲ εἰργάσθησαν κοπιωδέστερον τῶν συνήθων ἀνθρώπων, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτῶν κατέδειξαν ὅτι εἶχον μεγαλειτέρην εὐκολίαν καὶ πνεῦμα θερμότερον. Οὐδὲν ἔργον μέγα καὶ διαρκὲς ἐγένετο ἐκ τοῦ προχείρου· μόνον ἡ

εὐγενὴς ὑπομονὴ καὶ ὁ εὐγενὴς κόπος ἀπεπεράτωσαν τὰ ἔργα τῆς μεγαλοφυΐας.

Μόνον οἱ ἐργατικοὶ ἔχουσιν ἰσχὺν, οἱ ὀκνηροὶ εἶναι πάντοτε ἀσθενεῖς. Μόνον οἱ ἐργατικοὶ καὶ φιλόπονοι διοικοῦσι τὸν κόσμον. Δὲν εὗρέθη πολιτικὸς ἀνὴρ ἔξοχος, μὴ κεκτημένος τὴν ἀρετὴν τῆς φιλοπονίας. «Μόνον διὰ κοπιώδους ἐργασίας, ἔλεγεν ὁ Λουδοβίκος ΙΔ', οἱ βασιλεῖς κυβερνοῦσι.» Φιλόπονοι δὲ καὶ ἐργατικοὶ ὑπῆρξαν πάντες οἱ περιφανεῖς ἄνδρες τῶν παρελθουσῶν ἑκατονταετηρίδων.

Ἐν παντὶ καιρῷ καὶ χρόνῳ οὐδὲν συνετέλεσε τόσον πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς φυσικῆς δραστηριότητος τῶν ἀνθρώπων, ὅσον ἡ ἀρχὴ αὕτη τῆς σταθερᾶς ἐργασίας, τῶν ποικίλων ἀσχολιῶν, καὶ τῆς πρακτικῆς ἀναμειξεως εἰς τὰ τοῦ βίου πράγματα. Αἱ τοιοῦτοι εἶδους ἐργασίαι, καλλιεργούμεναι καὶ θεραπεύμεναι προσηκόντως, ὠφελοῦσιν ἀπὸ τοῦ ἴσου τοὺς ἀσχολουμένους περὶ διάφορα στάδια ἢ ἐπαγγέλματα, τὴν πολιτικὴν, τὴν φιλολογικὴν, τὴν ἐπιστήμην, τὴν τέχνην. Τὰ μεγαλειότερα φιλολογικὰ ἔργα ἐξετέλεσθησαν ὑπὸ ἀνθρώπων, οἵτινες εἶχον γευθῇ τῶν πόρων τοῦ πρακτικοῦ βίου. Ἡ αὕτη φιλοπονία, ἡ αὕτη ἐπιμέλεια, ἡ φειδὼ τοῦ χρόνου καὶ ἡ τάξις τῆς ἐργασίας, ἅτινα ἐχρησίμευσαν αὐτοῖς εἰς τὴν εἶδος τῶν ἐνασχολήσεων, ἐχρησίμευσαν καὶ εἰς τὸ ἕτερον. Οἱ πρῶτοι συγγραφεῖς τῶν Ἀγγλῶν ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄνθρωποι ἀσχολούμενοι εἰς κυβερνητικὰς ὑπηρεσίας, στρατιωτικὰς καὶ πολιτικὰς.

Ἡ ἐξίς περὶ τὰ πράγματα τοῦ βίου, ἀντὶ νὰ καταστήσῃ τὸν ἀνεπτυγμένον κατὰ τὸν νοῦν ἄνθρωπον ἀνίκανον ν' ἀκολουθήσῃ στάδιον ἐπιστημονικόν, τοῦναντίον χρησιμεύει αὐτῷ ὡς ἡ ἀρίστη τῶν προπαρασκευῶν. Ὁρθῶς δὲ ἀπεφάνητο οἱ εἰπόντες ὅτι καὶ ὁ ἀγγιχνοῦστερος τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν δύναται νὰ γράψῃ ἄξιον ν' ἀναγνωσθῇ ἐπὶ τινος τῶν θεμάτων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἂν δὲν ἀνείχθῃ οὕτως ἢ ἄλλως εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ πρακτικοῦ βίου.

Ἐκ τούτου δὲ προήλθεν ὅτι τὰ καλλίτερα τῶν ὑπαρχόντων βιβλίων ἐγράφησαν ὑπὸ ἀνθρώπων ἀναμειχθέντων εἰς βιωτικὰς ἀσχολίας, καὶ ἀσχολουμένων εἰς φιλολογικὰς ἐργασίας παρέρχως μᾶλλον ἢ κατ' ἐπάγγελμα.

Οἱ πρῶτοι μεγάλοι συγγραφεῖς τῆς Ἰταλίας δὲν ἦσαν μόνον ἄνδρες γραμμάτων, ἀλλ' ἦσαν ἄνδρες τοῦ κοινοῦ πρακτικοῦ βίου, ἔμποροι, πολιτικοὶ, διπλωμάται, δικασταί, καὶ στρατιῶται. Ὁ Βιλλάνης, ὁ συγγραφεὺς τῆς ἀξιολογωτέρας ἱστορίας τῆς Φλωρεντίας, ἦτο ἔμπορος, ὁ Δάντης, ὁ Πετράρχης, ὁ Βοκακκίος πολλάκις ὑπηρετήσαντες ὡς πρεσβευταὶ εἰς διαφόρους κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον σπουδαίας ὑποθέσεις. Ὁ Δάντης, πρὶν γίνῃ διπλωμάτης, ἡσχολήθη ἐπὶ τινι χρόνῳ περὶ τὴν χημείαν καὶ τὴν φαρμακευτικήν.

ρίαν. Ὁ Γαλιλαῖος, ὁ Γαλδάνης, ὁ Φαρίνης ἦσαν ἱατροὶ καὶ ὁ Γολδόνης νομικός. Ἡ ἱκανότης τοῦ Ἀριστοῦ περὶ τὰ πράγματα τοῦ βίου ἐξισούτο πρὸς τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ ἀγγίνοιαν. Τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς τοὺς ἀρίστους συγγραφεῖς τῶν λοιπῶν ἔθνων, Γάλλων, Ἀγγλων, Γερμανῶν.

Ὁ Τουργότ, ὅταν διὰ τῶν ῥαδιοσυγγινῶν τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἀπεβλήθη τοῦ ὑπουργείου, παρηγορεῖτο σπουδάζων φυσικὰς ἐπιστήμας. Καθ' ὅλον δὲ τὸν χρόνον τῶν μακρῶν αὐτοῦ ταξιδίων, καὶ τὴν νύκτα, ὅτε ἐταράσσετο ὑπὸ τῆς ἀσθενείας, ἠρέσκετο γράφειν λατινικοὺς στίχους, ἐξ ὧν εἰς μόνον περιεσώθη δι' οὗ ἐξωγράφησε τὸν Βενιαμὶν Φραγκλίνον τὸν ἐφευρετὴν τοῦ ἀλεξιθεραύτου.

Eripuit caelo fulmen, sceptrumque tyrannis.
«Ἡρπασεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν κεραυνὸν καὶ τὸ σκήπτρον ἐκ τῶν τυράννων».

Μεταξὺ τῶν νεωτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Γαλλίας, οἵτινες ἦσαν φιλόλογοι ἄμα καὶ πολιτικοὶ ἄνδρες, δυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν τὸν Τοκβίλ, Θιέρς, Γκυζῶ καὶ Λαμαρτίνον· καὶ αὐτοὶ ὁ Ναπολέων Γ' ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν νὰ γίνῃ ἀκαδημαϊκὸς διὰ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος.

Ἡ φιλολογία ὑπῆρξεν ὡσαύτως ἡ μεγαλειότης παρηγορία τῶν μεγάλων πολιτικῶν τῆς Ἀγγλίας. Ὅταν ὁ Πίτ ἀπεσύρθη τοῦ ὑπουργείου, καθὼς καὶ ὁ σύγχρονός αὐτοῦ Φόξ, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων. Ὁ Γρενβίλ ἐθεώρει τὸν Πίτ ὡς τὸν καλλίτερον τῶν γνωστῶν αὐτῷ Ἑλληνιστῶν. Ὁ Κάννινγκ καὶ ὁ Βελλεσλέυ, ἀποσυρθέντες τῆς πολιτικῆς, ἐνησχολοῦντο μεταφράζοντες τὰς ᾠδὰς καὶ τὰς σατύρας τοῦ Ὀρακίου. Τὸ πάθος δὲ τοῦ Κάννινγκ πρὸς τὴν φιλολογίαν ἐδεικνύετο εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ πάντα τὸν βίον. Ὁ βιογράφος αὐτοῦ ἱστορεῖ, ὅτι μετὰ γευμὰ τι δοθέν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πίτ, ἐνῶ πάντες οἱ συνδαιτυμόνες ἦσαν διεσκαρπισμένοι καὶ συνομιλοῦν, ὁ Κάννινγκ εἰς γωνίαν τινὰ τῆς αἰθούσης μετὰ τοῦ Πίτ ἦσαν βεθυθισμένοι εἰς συνομιλίαν περὶ παλαιοῦ τινος Ἑλλήνου συγγραφέως.

Συμπεράνομεν ὅτι ἡ μετὰ προνήσεως ἐργασία καὶ ἐν μέτρῳ εἶναι ἀγαθὴ διὰ τε τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα. Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς τρέφεται καὶ ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῶν σωματικῶν ὀργάνων, ἀτινα πρέπει νὰ ἐκγυμνάζη διὰ τῆς ἐργασίας. Οὐχὶ ἡ ἐργασία λοιπὸν, ἀλλ' ἡ ὑπερμέτρος ἐργασία βλάπτει. Ἡ σκληρὰ δὲ ἐργασία προξενεῖ ὀλιγώτερον κακὸν τῆς μονοτόνου ἐργασίας, τῆς δυσχεροῦς καὶ ἀνευ ἐλπίδος. Πᾶσα ἐργασία εἶναι καλὴ ὅταν ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῆς ἐλπίδος· καὶ ἐν τῶν μεγαλειτέρων μυστηρίων τῆς εὐτυχίας εἶναι νὰ ἐνασχολῇται τις ὠφελίμως ἔχων δι' ἐλπίδος ὅτι θέλει ἐπιτύχει.

A. M.

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΜΕΝΤΣΙΚΩΦ

(κατὰ τὸν Henri Navire).

«Ὅτε ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσσίας Αἰκατερίνη ἡ Α' ἔπνεε τὰ λοισθήα, ὁ τότε πρωθυπουργὸς πρίγκιψ Μεντσικώφ ὑπέβλεπεν εἰς αὐτήν, κατὰ τὴν κρίσιν ἐκείνην στιγμὴν, διαθήκη, δι' ἧς μετεβιβάζετο τὸ στέμμα τῆς εἰς τὸν δούκα Πέτρον, παιδίον τότε ἡλικίας τριῶν καὶ δέκα ἐτῶν, υἱὸν τοῦ Ἀλεξίου, γεννηθέντος ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τοῦ Μεγάλου Πέτρου μετὰ τῆς πρίγκιπισσας Εὐδοξίας. Ἡ Αἰκατερίνη ἀπέθανε κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκείνην νύκτα, καθ' ἣν ἀπεκλήρου διὰ διαθήκης τὰς δύο αὐτῆς θυγατέρας, τὴν Ἀννὰν καὶ τὴν Ἐλισάβετ, προωρισμένας οὐδὲν ἥττον ἀμφοτέρως νὰ βασιλεύσωσι ἑαδύτερον. Ἀλλ' ἡ φιλοδοξία τοῦ Μεντσικώφ ἦτο τὸ πρῶτιστον ἢ, κάλλιον εἰπεῖν, τὸ μόνον ἐλαττήριον ἀπάσης τῆς ζωῆς αὐτοῦ· καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκλειστικοῦ τούτου πάθους παρορμώμενος οὗτος, ἀπὸ ἀπλοῦ παιδίου ζαχαροπλάστου τινὸς ἐγένετο ὁ φίλος, ὁ σύμμαχος καὶ ὁ εὐνοούμενος τοῦ Τσάρου Πέτρου τοῦ Μεγάλου, ὅστις ἐμπλήσας αὐτὸν πλούτου, ἀνύψωσεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πρίγκιπος καὶ τοῦ ἀρχικαυάρχου καὶ κατέστησε μεθ' ἑαυτὸν τὸ πρῶτον τῆς αὐτοκρατορίας πρόσωπον ἐπιφανές. Ζητήσας λοιπὸν νὰ καταπέσῃ τὴν ἐπιθάναν τσαρίνην ὁ Μεντσικώφ νὰ ἀνακηρύξῃ Πέτρον τὸν Β' κληρονόμον ἑαυτῆς, οὐδόλως ἐκινήθη εἰς τοῦτο ἀνευ σκοπιμότητος διὰ δημιουργοῦς τῆς τύχης τοῦ ἐγγόνου τῆς Εὐδοξίας ὑπεχρέωσεν ἐγγνωμονῶντα τὸν νέον ἡγεμόνα νὰ διατηρῇ αὐτὸν ἐν ἧ εἰς θεσέι· οὕτω δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ προστάτου, ἐπιτηδεύει ληφθὲν, παρέσχεν εἰς αὐτὸν τὴν παντοδυναμίαν.

Καὶ πράγματι ἐκβίβοντες ὑπὸ τὸ ὄνομα Πέτρου τοῦ Β', ὅπως δὲ διαβεβαίωσεν ἑαυτῷ μακρότερον κράτος, ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ἐμνήστευσεν Μαρίαν τὴν πρωτότοκον αὐτοῦ κόρην μετὰ τοῦ νέου διαδόχου τῆς Αἰκατερίνης.

Ἡ Ῥωσσία καὶ ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ εὐνοουμένου εἰθισμένοι καὶ εἰς τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ ὑποταγμένοι, ἀπεδέχθησαν ἀνευ ἐκπλήξεως τοῦ συνοικεσίου τούτου τὴν φήμην· ὁ δὲ Μεντσικώφ ἀνεχώρησε πρὸς τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐνδικίτημα τοῦ Ὀρνιαμεβάσιμ, ὅπου ἡ ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀρσενικῶφ καταγομένη σύζυγος μετὰ τῶν θυγατέρων τῆς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ διήνουν τὴν μειδιώσαν ὥραν τοῦ ἔαρος. Ἐκεῖ μὲ μορφὴν ἀπαστρέπτουσιν ὑπερφανίαν καὶ χαρὰν ὁ Μεντσικώφ ἠσπάσατο φιλοστόργως τὴν πρίγκιπισσιν καὶ τὰ τέκνα τοῦ καὶ λαβὼν μεθ' ἀγάπης τὴν χεῖρα τῆς πρωτοτόκου.

— Ἀγαπητῇ μου Μαρίαν, λέγει πρὸς αὐτὴν μετὰ τρυφεράν, ἐγγίζομεν εἰς κρίσιμωτάτην

1. Ἀπὸ τὸν Ἡ. Ν. Ν. Ν.

στιγμὴν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ μέλλον τῆς οἰκίας τῶν Μεντσικῶφ. Ὅθ' θέσω ὑπὸ δοκιμασίαν τὸ θυγατρικὸν καὶ ἀδελφικὸν σου φίλτρον. Πλὴν μένε ἡσυχος, προσέθηκε μετὰ μειδιάματος δηλοῦντος τὴν ἀμνηχανίαν, ἣν ἡ πανηγυρικὴ αὐτὴ ἀπαρχὴ ἀνεγέννησεν ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς νεανίδος. Τὸ κατὰ σὲ, πρόκειται μόνον νὰ συναίνεσης εἰς τὴν εὐτυχίαν σου καὶ τὸ ἐλπίζω, ἔτι δὲ μὲ μείζονα, τὸ βεβαιῶ, τιμὴν ἢ ὅσιν νὰ δυναιροπολήσῃ ἐδύνάτο γυναικὸς φιλοδοξία.

Ἡ Μαρία ἐπλησίαζε νὰ διανύσῃ τὸ δέκατον πέμπτον τῆς ἡλικίας αὐτῆς ἔτος.

Τὸ καθαρὸς ὡσεὶδὲς τῆς ὑπόχρου τῆς μορφῆς, ὑπὸ λαμπρᾶς ξανθῆς κόμης περιεστεμμένης, ἀπεικόνιζεν ἀθρότητα καὶ ἀγγελικὴν καλλονὴν, ἀναδεικνυομένην ἐπὶ μᾶλλον ἀξιοθαύμαστον διὰ τινος σκοτεινοῦ χρώματος μελαγχολίας κεχυμένης ἐπὶ τῶν λεπτῶν αὐτῆς χαρακτηριστῶν καὶ τοῦ ὕλου τῆς φυσιογνωμίας. Οἱ δὲ βλέποντες αὐτὴν ἐνόουν ἐρεξῆς, ὅτι τὸ θεσπέσιον τοῦτο πλάσμα δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα συνετάζαντο τοῖς γήϊνους δι' ἀρρήκτων δεσμῶν, καθόσον καὶ ὁ κυανοὺς μέγας αὐτῆς ὀφθαλμὸς, αὐτομάτως πρὸς οὐρανοὺς ἰθυνόμενος, ἐφαίνετο πάντοτε, ὅτι ἐκεῖ ἐζήτει τὴν ἐπιθυμητὴν πατρίδα. Ἀλλ' ἡ τῶν ἀέλπτων μεγαλειῶν ἀγγελία ἀντὶ νὰ φαιδρύνῃ τὸ πρόσωπόν της, ὅπως ἀνέμενεν ὁ Μεντσικώφ, μετέβαλε τὴν ἀθημονίαν της εἰς ἄρητον ἀπεικόνισμα θλίψεως.

Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἐλάτρευε τὸν πατέρα της, κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειάν της, ὅπως φανῇ, ὅτι τὴν διακοίνοισιν ταύτην, τὴν ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν χειλέων της ἡωρημένην, ἀπεδέξατο μετὰ τῆς αὐτῆς χαρᾶς, μεθ' ἧς καὶ ὁ πατήρ της· οὗτος δὲ τότε μετὰ τῆς ἐπιτετηδευμένης παρὰ ταῖς αὐλαῖς σοβαρότητος ἐγονυπέτησε πρὸ τῆς Μαρίας, καθ' ἣ τὸ τῶν μοσχοβιτῶν ἔθιμον διατάσσει νὰ πράττῃ πᾶς, ὅστις τὸ πρῶτον παρουσιάζεται πρὸ τῆς γυναικὸς τοῦ ἡγεμόνος, καὶ προτρέψας τὴν τε γυναῖκα καὶ τὰ δύο τοῦ ἄλλα τέκνα τὸ αὐτὸ νὰ πράξωσι,

— Προσφωνήσατε μετ' ἐμοῦ, λέγει πρὸς αὐτὰ σοβαρῶς, τὴν μνηστὴν τοῦ Τσάρου.

Ἡ Μαρία ἦτο βιαίως συγκεινημένη, ἀλλ' ἡ συγκίνησίς της ἦτο τι πολὺ διάφορον ἐκείνης τὴν ὁποίαν πᾶσα ἄλλη ἐν τῇ θεσέι της ἤθελε δοκιμάσει, καὶ ἀντὶ φωνῆς χαρᾶς, ἣν προσεδόκα ὁ Μεντσικώφ, κρυγὴν λύπης ἀφῆκεν ἐκ τοῦ στήθους της, ὅτε εἶδε τοὺς οἰκίους προσκυνοῦντας πρὸ αὐτῆς.

— Τί πράττετε, πάτερ μου, ἀνέκραξεν, ἀνεγείρουσα τὸν Μεντσικώφ. ὦ, δὲν εἰσέυρετε τί μοι εὐχεσθαι!

— Πλὴν δὲν εἶναι εὐχὴ, ἀπήντησεν ἀπόπληκτος ἐκεῖνος· τὸ ἀγγελλόμενον εἶναι πᾶν τετελεσμένον.

— Πῶς! ὅθ' εἶμαι ἀληθῶς ἡ μνηστὴ τοῦ Τσάρου;

— Ἀναμνησθῶν, ὑπέλαθεν ὁ Μεντσικώφ. Πλὴν μήπως εἶναι τάχα νέον, τόσον δεινὸν νὰ τὸ ἀκούσῃ τις; Ἐγὼ ἐπέρανα τὸ συνοικεσίον τοῦτο.

— Τότε, πάτερ μου, δακρυρροοῦσα λέγει ἡ νεανίς, ἀνευ ἀμφιβολίας ἐπέρανα τὴν δυστυχίαν μου.

Σκοτεινὸν νέφος διεχύθη ἐπὶ τοὺς χαρακτηρισμοὺς τοῦ πρίγκιπος, καὶ μεθ' ὅσους αὐστηροῦ θεωρήσας τὴν κόρην του.

— Μαρία, λέγει, οὐδόλως εἶναι ρωσικὴ τοιαύτη τις διαγωγὴ εἰς τὴν κόρην τοῦ Μεντσικώφ· μοὶ κρύπτεις μυστήριον, τὸ ὁποῖον ἐπεθύμουν αἰωνίως ν' ἀγνοῶ καὶ τὸ ὁποῖον ὅμως ὀφείλω νὰ μάθω.

Ἐκείνη ἀκούσασα τὸν πατέρα της ὑποδηλοῦντα ὑπόνοιαν τινὰ, τῆς ὁποίας δὲν ἐνόει καλῶς ὅλην τὴν ἔκτασιν, ἠσθάνθη τὸ ἐρυθρὰ ἀναβαῖνον εἰς τὰς παρειάς της καὶ ἐταράχθη, ἀλλ' ἡ ταραχὴ της διήρκεσεν ἐπ' ὀλίγον, μεθ' ἣ ἐπῆλθεν ἡ ῥάθυμος σταθερότης τῆς ἀθρότητος.

— Τί αἰνίττονται οἱ λόγοι σου ἀγνοῶ, λέγει μεθ' ἀπλότητος· σὲ βεβαιῶ ὅμως, πάτερ μου, ὅτι οὐδέποτε ἔπαυσα οὐσα ἀξία σοῦ καὶ τῆς μητρός μου· ἀν δὲ ἀποποιούμαι θρόνον, πράττω τοῦτο, διότι ὑπακούω εἰς τὴν φωνὴν τῆς καρδίας μου, ἥτις δὲν θέτει τὴν εὐτυχίαν, ὅπου σεῖς τὴν βλέπετε, καὶ τὴν ὁποίαν ἀναμνησθῶν τυχαίως ἐπεδεδίκευσε ὁ Θεός.

Αὕτη ἡ ἀπάντησις, ἡ ἀπεικονίζουσα ἀφελῆ εὐγένειαν καὶ μεγαλειότητα, οὕτως ἐτάραξε τὸν Μεντσικώφ, ὥστε εἰς τὴν ἄρνησιν τῆς θυγατρὸς τοῦ ἠσθάνετο, ὅτι πᾶσα ἡ τῆς ζωῆς καὶ ὀνόματος αὐτοῦ λαμπρότης ὥχρη, ὅτι ὀλιγορούσα αὕτη ἐνὸς στέμματος, ἀνυψούτο ἀπειράκις μᾶλλον ἢ ὅσον αὐτὸς ἐνόμιζεν ὅτι ἀνυψούτο, κατὰ θέτων τοῦτο πρὸ τῶν ποδῶν της.

Ἐν τούτοις πᾶσα τοῦ ἡ φιλοδοξία, ἐπὶ στιγμὴν καταβλήθεισα, ἀνεφάνη μετ' ὀλίγον μᾶλλον διάπυρος καὶ μᾶλλον διήγειρεν αὐτὸν εἰς ἀγανάκτησιν, διότι ἐβλεπεν ἀποχωρίζομενον κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν τὸν σκοπὸν τοσούτων ἀγώνων καὶ μηχανορραφημάτων. Εἰς τὴν ζωὴν τοῦ πρώτου ἤδη φορὰν συνήτησε ψυχὴν, τὴν ὁποίαν ἐμαγγάνευσεν μᾶλλον ἢ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ ἢ τῇ τῆς γῆς, καὶ διὰ τοῦτο διηυθύνθη εἰς τὸ παιδικὸν τοῦ φίλτρον καὶ εἰς τὴν ἀφροσύνην τῆς κόρης, ἣν ἐπὶ τέλους εἶρε θυμῷ.

— Ἐστὼ, πάτερ μου, θὰ γείνω τσαρίνη, λέγει αὐτῷ μετὰ τοῦ μελαγχολικοῦ καὶ ἡδέως μειδιάματος, ὅπερ ἐδάνειζε τοσαῦτα εἰς τοὺς χαρακτηρισμοὺς της γόητρα, ἐὰν τοιαύτη εἴη ἡ τοῦ Θεοῦ θέλησις, ἐπιπροσθεῖσα μεθ' ἐνὸς εἵδους σοβαρότητος ἀγίας καὶ προφητικῆς. Ἀποσπάσας δ' ἀπ᾿ αὐτῆς τὴν συνάντησιν τῆς ὁ Μεντσικώφ, ὅστις ἐνόμιζεν, ὅτι διὰ παντὸς ἐκράτει τῆς τύχης, ἀνεχώρησε μετὰ τῶν οἰκείων διὰ Πετρούπολιν,

ἐνθα διεγορεύτο, ὅτι θὰ ἀπασπράψῃ ἐκ τῆς αἰγλῆς τῆς νέας του εὐνοίας. Ἡ συνοδία του συνίστατο ἐκ πολυκεφάλου θιάσου ὑπηρετῶν καὶ ἀξιωματικῶν, ἡ δὲ θερμότης του προσεπάλασε κατὰ τὴν πολυτέλειαν πρὸς τὴν τοῦ ἡγεμόνος.

Ἡ Μαρία ἐδεξιοῦτο μεθ' ὁλῶν τῶν εἰς τὴν τσαρίνην ὀφειλομένων τιμῶν, δοκιμάζουσα παρὰ τὴν βούλησιν τῆς ἀριστὸν τινα φρίκην, διότι ἐδέχετο τοσαύτας ὑποκλίσεις. Εἶχε μᾶλλον τὸ ἥθος τοῦ θύματος, τοῦ παρὰ τῶν ἀρχαίων παρascευαζομένου ὅπως προσεγεγῆτο εἰς τὸν βωμὸν, ἢ νέας τινὲς Ἑσθῆρ, πορευομένης νὰ δεχθῇ τὸν τίπλον τῆς βασιλείας μετὰ τοῦ συζυγικοῦ· ὅτε δὲ νεκραὶ ἀγρότιδες συνωστίζοντο, ὅπως θεωρήσωσιν αὐτὴν ἐκθαμβοὶ διερχομένην, καὶ μετὰ φλόγου ἔσως, πολλῶ μᾶλλον ἐξήλου ἡ Μαρία τὴν ταπεινὴν τῶν πάζιν, ἢ αὐταὶ τὸ στέμμα ἐκείνης.

— Φεῦ! ἔλεγεν ἀνιωμένη, εἶμαι καθὼς τὸ ἔον, ὅπερ ζῇ ἐν τῇ σκοτίᾳ· ἐν πλήρει φωτὶ θ' ἀποθάνω.

Ἀλλὰ τὰ πράγματα πολὺ μετεβλήθησαν κατὰ τὴν θραδείαν ἀπουσίαν τοῦ Μεντσικῶφ.

Λίαν θαρράλειος οὗτος εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην ἐνὸς παιδίου καὶ λίαν εὐαρέστως εἰς τὴν ἐπίδειξιν τοῦ ἡσυχολημένου, παρημέλησε τὴν δέουσαν ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν αὐτοῦ ἀνήλικος ἐπαγρύπνησιν· οἱ δ' ἐχθροὶ τοῦ Ὀστερμάνος, Γολοφίνος, Γαλιτσίνο, καὶ Δολγορούκης συνεφώνησαν νὰ ὑποσκάψωσιν ὑπ' αὐτὴν τὴν δύναμίν του. Καὶ δὴ καὶ τὴν δυσαρρέσκειαν αὐτῆς ζήλοτύπου εἰργάσαντο, καὶ τὴν θρασυτητα τοῦ ἐπιτρόπου κατηγορήσαν, διότι ἐτόλμα τὴν σύμμιξιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ αἵματος τοῦ Ῥωμανῶφ (yagabond) καὶ ἐπώφεληθέντες ἐκ τῆς εἰς Ὀρνεμβάσιμ ὁδείας τοῦ Μεντσικῶφ ἐποίησαν ἀνάρπαστον τὸν νέον Τσάρον ὅπου τοῦ ἐν Πέτερ-χοφ μεγάρου του, ἐν ᾧ ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ ἐπίτροπος, μέλλον ὁσονοῦπω ν' ἀγάγῃ τὴν μελλόνυμφον αὐτοῦ.

Ὁ Μεντσικῶφ ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ μὴ ἐν Πέτερχοφ ἀνευρέσει τοῦ Τσάρου τρέχει εἰς Πετρούπολιν, ἀσθμαίνων φθάνει εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν μέγαρον, ἀλλὰ τῷ ἀπαγορεύουν ν' ἀνέλθῃ τὸν οὐδὲν ἐπανέρχεται τότε εἰς τὸ ἰδίον τοῦ μεγάρου καὶ μανθάνει, ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ Τσάρου ἢ μᾶλλον ἐκείνων, οἵτινες ἐνήργουν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ, ἀφείλον αὐτὸν καὶ ὀπισθοκρούς καὶ φύλακας καὶ πάντα τὰ ἐπιπλα καὶ σκεύη. Δὲν ἀπελπίζεται ὅμως ἀκόμη· ἐλπίζων δὲ εἰς τὴν μακράν μετὰ τὸν Πέτρον σχέσιν του, πέμπει τὴν γυναῖκά του καὶ τὴν κόρην αὐτοῦ νὰ τὸν ἰκετεύσωσιν ἐνδάνους, ὅπως ἐπιτρέψῃ αὐτῷ συνέλθαι· ἀλλὰ φρουρὰ ἐξ ἐπιλέκτων στρατιωτῶν ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀπαντήσεως τὸν ὁδηγᾷ εἰς τὸ ἐν Πετροπόλει ἐνδιατήριμά του, τὸ ὅλγιον τῆς πρωτευούσης ἀφιστάμενον.

Συνοδοὶ αὐτοῦ ἦσαν ἡ σύζυγός του καὶ τὰ τέκνα· αὐτὸς δὲ ὑπέφερε τὴν ἐαυτοῦ δυσμερίαν, ὡς ἦτο ἄξιος τῆς τύχης του, μετὰ γενναίας ἀπαρξίας· καθότι συνελθὼν ἐαυτῷ ὁ δαιμόνιος οὗτος ἄνθρωπος, πάνυ ταχέως ἀνεκτίσαστο τὴν πάλαι ἐνέργειάν του. Τὸ τέρας ὅμως τῆς δυσμερείας, εἰς ἣν ὑπέπεσε—τὴν φρικαλέαν Σιβηρίαν,—τὸ διέβλεπεν ἀδεῶς. Ναι, δὲν τὸ ἐροῦντο δι' ἄλλο εἰμὴ μόνον διὰ τὰ περικυκλῶντα αὐτὸν τόσῳ προσφιλεῖ ὄντα, ἅτινα δὲν ἔπυχον τοῦ ψυχίσματος τῆς προγραφῆς, καὶ ἦσαν ἐπομένως ἐλεύθερα νὰ μείνουν. Πρὸς τοῦτο μάλιστα τοὺς καθικέτευσε ὁ Μεντσικῶφ, τοῖς τὸ προσέταξε· πλὴν μάρτην. Ἡ εὐγενὴς αὕτη ἀφοσίωσις συγκινεῖ μέχρι δακρύων ἐκείνον, ὅστις εἶναι τὸ ἀντικείμενον ταύτης. Ἐνηγκαλίζετο μετὰ φιλοστοργίου τρυφερότητος τὴν πριγκίπισσαν καὶ τὰ τέκνα του καὶ ἀφήσας νὰ πέσῃ ἐπὶ τῆς πρωτοτόκου τοῦ βλέμματος ἀλγεινῶν, τῇ λέγει συγκεκομμένη τῇ φωνῇ·

— Φεῦ! ταλαίπωρόν μου τέκνον, ἄλλο στέμμα διὰ σὲ ὠνευροπόλησα, ὅχι τὸ τοῦ μάρτυρος.

— Προτιμῶ τοῦτο, πάτερ μου, ἀπήντησεν ἡ Μαρία μετὰ φωνῆς πολλῶ μᾶλλον καρτερικῆς ἢ ὅτε εἶπε «θὰ γείνω τσαρίνη».

Ὁ Μεντσικῶφ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς προσεῖδεν αὐτὴν ἐν σιγῇ, ὥστε καταληρθεὶς ὑπὸ ἀγίου τινὸς σεβασμοῦ καὶ οἶοναι διαφωτισθεὶς ὑπὸ αἵφνης δίας ἀποκαλύψεως.

— Τί ἐφαντάσθην λοιπὸν χόες; ὑπετονόησε. Τῆς γῆς τὰ στέμματα δὲν εἶναι ἄξια νὰ κοσμήσιν τῶν ἀγγέλων τὰ μέτωπα;

Ἐν τούτοις οἱ ἐχθροὶ τοῦ εὖρον αὐτὸν πολλὰ πλησιάζαντα εἰς τὸ Ῥεννεβούργον ἀπὸ τῆς Πετροπόλεως καὶ τοῦ Τσάρου, καίτοι ἡ κατοικία αὐτῆ ἀφίστατο τῆς Μόσχας ἑκατὸν πεντήκοντα λεύγας, καὶ διὰ τοῦτο, ὅπως εἶχε προῖδει, τὸν ἐξώρισαν χιλίας πεντακοσίας λεύγας μακρὰν ἀπ' ἐκεῖ, εἰς τὸ ἐν Σιβηρίᾳ χωρίον Ἰακούστην.

Ἐτοιμάζεται λοιπὸν ἡ δύστηνος οἰκογένεια διὰ τὴν ἐξορίαν ταύτην, ἀφ' ἧς μετὰ μικρὸν ἐπέστρεψεν· ἀλλ' αἱ δυνάμεις τῆς πριγκίπισσης Μεντσικῶφ δὲν ἐξίσωσαν τὴν ὑπακοήν της, διότι ἐξέπνευσεν ὑπὸ τοῦ καμάρου, ὑπὸ τοῦ ψύχους, ὑπὸ τῆς ἀλγυδόνος μετὰ τοῦ Ῥεννεβούργου καὶ τοῦ Καζάν, κατὰ τὴν ἀγωνίαν τῆς ὁποίας τὸν ἱερέα ἀντικατέστησεν ὁ σύζυγός, καὶ οὐδὲν ἐκ τῶν ἐπιγείων του ἀγαθῶν ἐκλαυσεν ἢ τὴν σύζυγόν του.

Ἄλλ' ἡ Μαρία;

Αὕτη μετὰ καρτερίας σπανίας εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην τῶν νεανίδων ἐστραμάτησε τὸ βλέμμα ἐπὶ τῆς μητρὸς της καὶ ἐπὶ τοῦ πεπηγότος αὐτῆς μετώπου καταθεῖσα τὸν πηνύστατον ἀσπασμόν.

— «Ἐντὸς ὀλίγου», τῇ λέγει ταπεινῇ τῇ φωνῇ, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ της ὑπέδειξαν τὸν οὐρανόν.

Ἐν τέλει ἐφθασεν εἰς τὴν Ἰακούστην ἡ τῶν ἐξορίστων μας ἀποικία, εἰς οὓς ὑπὸ εὐσπλαγχνίας κινούμενος ὁ διοικητὴς τῆς Τολβόφσκης ἐχορήγησε μερικὰ ρούβλια, δι' ὧν ὁ Μεντσικῶφ ἠγόρασε τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα πρὸς καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ κατασκευάσε ξυλίνην τινα καλύβην, ἐν ᾗ κατέλυσε μετὰ τῶν τέκνων του καὶ τινων ὑπηρετῶν, πιστῶν μεινάντων καὶ ἐν αὐτῇ αὐτοῦ τῇ δυστυχίᾳ.

Ἐκεῖ ἐνδυθεὶς τῶν χωρικῶν τῆς Σιβηρίας τὸ ἐνδυμα ὁ πρίγκιψ Μεντσικῶφ, ὁ πρωθυπουργὸς τῆς αὐτοκρατορίας ἐπὶ τριῶν βασιλείων, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ κληρονόμος τοῦ ἐνόματός του μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν του, ἡ ἑτέρα τῶν ὁποίων ἦτο μνηστὴ τοῦ Τσάρου, παρεδόθησαν εἰς τὰς ἐξουτελιστικώτατας καὶ τραχυτάτας τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἀγροτικοῦ βίου, παρέχοντες εἰς τὸν κόσμον τὸ ἀνέκονστον παράδειγμα τῆς ἀσταθείας τῶν ἀνθρωπίνων μεγαλείων.

Ἡ μνηστὴ τοῦ Τσάρου προητοιμάζε τὴν τροφήν, ἡ δὲ ἀδελφὴ της, βοηθούμενη καὶ ὑπὸ τινος δούλης τοῦ Μεντσικῶφ, διώρθωνε τὰ ἐνδύματα καὶ ἔπλυνε τὰ ὀδόντια· ταύτην δὲ τὴν ὑπερβόρειον ἀποικίαν, ἧς τὰς ἡμέρας ἐπλήρου ἡ ἐργασία, ἡ δέσσις καὶ ἡ μελέτη, ἀπετέλουν ὁσπρίων σπόροι, ἐν ἔλκυθρον, τέσσαρα πλήρη κιβώτια καὶ τινὰ ὀρνίθια καὶ περιστέρια σταλόντα ἐκ Τολβόφσκης ὑπὸ τινος ἀγνώστου εὐεργέτου.

Ἀλλ' ἤδη δὲν προτιθέμεθα νὰ διηγηθῶμεν ἡμέραν πρὸς ἡμέραν τὴν ἀλγεινὴν ταύτην ἐξορίαν καὶ πάντα τὰ ἀλλεπάλληλα αὐτῆς δεινοπαθήματα, καθόσον μέγας τις σύγγραφες, ὁ Λαμαρτίνος, ἀπηθανάτισεν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ῥωσίας τὸ περὶ τούτου ἀπομνημόνευμα· θέλομεν μόνον νὰ συνοδύσωμεν μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς ἐπιγείου ὁδείας της τὴν γλυκεῖαν καὶ μελαγχολικὴν ἐκείνην μορφήν, ἣτις ἐκαλεῖτο Μαρία Μεντσικῶφ καὶ ὑπῆρξε μίαν μόνην ἡμέραν μνηστὴ τοῦ Τσάρου.

Ὀλίγους λοιπὸν μῆνας μετὰ τὴν ἐν Σιβηρίᾳ διαμονὴν τῶν ὁ ἀδελφὸς καὶ ἡ νεαρὰ ἀδελφὴ τῆς Μαρίας κατέπεσον ἐπικινδύνως ἀσθενεῖς. Τὸ τραχὺ τοῦ τόπου τούτου κλίμα, τὸ μᾶλλον δολοφόνον ἢ τὸ τῆς Καϋέννης, ὅπερ ὕμεις ἀνθρώπους θανατώνει, διέφθειρε τὰς πηγὰς τῶν νεαρῶν τούτων φύσεων, αἵτινες ἦσαν τὸσον λεπτοφυεῖς καὶ εὐθραστοί, καὶ ὁ Μεντσικῶφ καὶ ἡ Μαρία ἀλληλοδιαδόχως ἐπεφορτίσθησαν νὰ ἀγρυπνῶσι νύκτα καὶ ἡμέραν παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τῶν ἀσθενῶν. Ἡ περιποίησις των, ὑποβοηθούμενη ὑπὸ τῶν θαυμασίων μέσων τὰ ὁποῖα ἡ φύσις ἐπιφυλάσσει εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην, ἐθριάμβευσε κατὰ τοῦ θανάτου· κατὰ δὲ τὴν ἀνάρρωσιν τῆς Ἑλένης καὶ τοῦ νέου Μεντσικῶφ, ἡ Μαρία προσεπάθει δι' ἀπείρως τρυφερὰς περιθάλψεως καὶ διὰ διαφόρων ἐπινοήσεων διηγήσεως

ἱστοριῶν ἐξαίσιας, ἀναφέρουσα καὶ τοὺς εὐτυχαστέρους τοῦ παρελθόντος χρόνου, νὰ τέρψῃ τῶν ταλαιπώρων τούτων παιδιῶν τὴν καρδίαν καὶ νὰ τὰ κάμῃ νὰ λησμονήσωσιν, ὅτι δὲν εἰσῆλθον δι' ἄλλο εἰς τὴν ζωὴν, εἰμὴ μόνον διὰ νὰ εἰσέλθωσι ταῦτοχρόνως καὶ εἰς τὴν ἐξορίαν. Πλὴν φεῦ! ἦτο τελευταία λάμψις ἀγνῆς φλογός, τὴν ὁποίαν ὁ σκληρὸς ἀρκτῶς ἀνεμὸς ἐπρόκειτο μετ' οὐ πολὺ νὰ σβέσῃ, ἦτο τὸ ἔσχατον ἄρωμα τοῦ μυροπνόου κρίνου, τὸ ὁποῖον ἡ καταιγὶς τῆς δυστυχίας ἐπρόκειτο νὰ ἐκκόψῃ ἐπ' αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ μίσχου του.

Ἀλλ' οἱ μόγχοι, αἱ θλίψεις καὶ αἱ πολυεῖδεις θάσανοι, τὰς ὁποίας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νόσου τῆς τε ἀδελφῆς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς ὑπέστη, δὲν ἐβράδυναν νὰ σπείρωσι καὶ ἐν αὐτῇ τὸν σπόρον τῆς νόσου, τὸ δὲ χεῖριστον, ὅτι τὸ κακὸν ἐν αὐτῇ ἐδάθυσε μετὰ πλειοτέρας ἁρμῆς, ὡς εἰ ἤθελε νὰ ἐκδικηθῇ τὸ νέον τοῦτο θῦμα, διότι ἀπελάκτισεν αὐτὸ ἀπὸ τῆς διπλῆς του λείας· ὅτε δὲ κατέπεσε κλινῆρης, εἶχε τὸ προαίσθημα, ὅτι δὲν θὰ ἀνεγερθῇ ἐκείθεν πλέον, ἀναγγέλλασα τοῦτο καὶ εἰς τὸν πατέρα της, χωρὶς νὰ φανῇ πεφοβισμένη ὑπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἢ τῆς φωνῆς ἢ ἄλλων τινῶν σημείων φρίκης, τὰ ὁποῖα ἡ τοῦ θανάτου προσέγγισις ἐκτυποῖ ἐπὶ τῶν χαρακτηρῶν ἐκείνων τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ θερίσῃ.

ὑπερφυσικόν τι φῶς, τὸ φῶς τῆς τρισολβίου κατοικίας, τὴν ὁποίαν διέβλεπεν αὕτη, ἤδη ἀναμφιβόλως ἐφώτισε τὸ ὥχρον της πρόσωπον καὶ τὴν ξανθὴν της κόμην· ἐν μόνον μελαγχολίας νέφος διῆλθεν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν της, ἐφ' ὧν ἦτο ἐξωγραφημένη ἡ εὐδαιμονία τῶν ἀγγέλων, καὶ τοῦτο ἐγένετο, ὅτε οἱ τὰ μάλα φιλοῦντες αὐτὴν ἀδελφοὶ της, οἱ παρὰ τὴν κλίνην αὐτῆς ὀλοῦντες, μετὰ τούτων δὲ καὶ οἱ πιστοὶ ὑπηρέται τοῦ πατρὸς της, ὁρθοὶ ἱσταμένου καὶ τούτου παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τῆς ἐπιθανάτου κόρης της καὶ ἐξαντλήσαντος τὰς παρ' αὐτῷ πηγὰς τῶν δακρύων ὑπὸ τοῦ ἄλγους, προσέβλεπον αὐτὴν ἀπαρμύθητοι μετὰ βλέμματος αἰμοσταγῶς καὶ ἀτενοῦς, ἐνῶ αὕτη διὰ σχήματος παραιτήσεως τοῖς ἔδειξε τὸν οὐρανόν, καὶ διὰ τῆς γλυκύτητος καὶ τοῦ μειδιήματος της τοῖς ἔδωκε νὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι ἀπέθνησκεν εὐδαίμων καὶ δὲν ἔπρεπε διὰ τοῦτο νὰ καταθλίβωνται.

Ὀλίγας στιγμὰς πρὶν ἢ ἐκπνεύσῃ ἔπεσε τὸ βλέμμα της πρὸς τινα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς της χειρὸς λάμποντα ἀδάμαντα, ὅστις ἦτο ὁ ὑπὸ τοῦ πατρὸς της ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ Πέτρου Β' δοθεὶς αὐτῇ ἀρχαῖον. Τοῦτον ἀποσπάσασα ἀπὸ τοῦ δακτύλου της καὶ δοῦσα τῷ πατρί·

— Ἐάν ποτε ἐπανίδητε τὴν Ῥωσίαν, ἀπόδοτε τὴν κηδεστίαν ταύτην εἰς τὸν Τσάρον, εἶπεν· ἤδη εἶμαι μνηστὴ ἡγεμόνος ἀπείρως

μᾶλλον ἰσχυροτέρου αὐτοῦ... καὶ ἀπέθανεν. Ἀπέθανεν ἐν τινὶ τῆς Σιθηρίας καλύβῃ, ἄνευ οὐδενὸς παρὰ τὸ προσκεφάλαιόν τῆς ἱερέως ἢ τοῦ πατρός τῆς, ὅστις αὐτὴς ἀπήγγειλε τοὺς νεκρῶσι μους ψαλμοὺς, αὐτὸς ἔσκαψε μὲ τὰς ἰδίαις τοῦ χειρὸς τὴν γῆν τοῦ δαπέδου τῆς καλύβης, ἵνα θάψῃ ἐκεῖ τὴν κόρην του.

— Οὕτως ἔδοξε τῷ Θεῷ, εἶπε συμπληρῶν τὸ σπαρξικάρδιον τοῦτο καθήκον· ὅπως ἐξαγνισθῇ τὸ παρελθὸν τοῦ Μενταϊκῶ καὶ τὸ ὄνομά του ἐν τῷ μέλλοντι, ἐχρειάζετο ἐν θυμῷ ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθὸς ἀλλὰ καὶ δίκαιος, καὶ ἐπέζησεν ὁ λίγον χρόνον τῆς πολυφιλήτου του θυγατρὸς.

Μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας του, ὁ θάνατος τῷ ἐφαίνετο πλέον εὐεργέτημα, καὶ ἀπέθανεν ἀποσπασθεὶς ἐντελῶς τῶν ἀνθρωπίνων μεγαλείων, πλήρης γαλήνης καὶ καρτερίας, ὡς ὁφείλει ν' ἀποθάνῃ ὁ χριστιανός. Δοῦς δὲ τὴν τελευταίαν εὐλογίαν εἰς τὰ τέκνα του εἶπεν·

— Αἱ ψυχὰς εὐρίσκονται ἀκόμῃ ἐν θλώφῃ καταστάσει· ταύτην δὲ θὰ προστατεύσωσι μᾶλλον αἱ ἔρημοι αὗται, ἢ ὁ πῆλξ αὐλῆς ἀήρ· ἐὰν ὅμως ποτὲ ἐπιστρέψῃτε ἐκεῖ, ἐκεῖνα μόνον τὰ παραδείγματα νὰ ἐνθυμηθῇτε, ὅσα σὰς ἔδωκα ἐν ταύτῃ τῇ διαμονῇ.

Καὶ τὸν ἔθαψαν τὰ τέκνα του ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ, ἐνθὰ αὐτὸς εἶχε καταθέσει τὴν πρωτότοκόν του κόρην.

Καθ' ἣν ὁμοῦς στιγμὴν ἐπλησίαζε νὰ ἐκπνεύσῃ, αὐλικὸς τις ταχυδρόμος ἐνόμισεν αὐτῷ τὴν χάριν καὶ τὰ εἰς Πετρούπολιν ἀνακλητήριά του. Πέτρος ὁ Β' εἶχεν ἀποθάνει· ἡ πρώτη δὲ φροντίς τῆς αὐτοκρατορίας Ἀννης τῆς διαδεχθείσης αὐτόν, ἤμ' ἀναβάσεως τὸν θρόνον, ἦτο ν' ἀνακαλέσῃ ἐκ Σιθηρίας τὸν φίλον καὶ πιστὸν τοῦ πατρός ὑπουργόν, τὸν ὁποῖον κατὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ ἐμελλόν ν' ἀντικαταστήσωσιν οἱ δημιουργοὶ τῆς δυστυχίας του, οἱ Δολγοροῦκαι. Ἀλλ' ἐκ τοῦ παλινστρόφου τούτου τῆς τύχης μόνος ὁ Ἀλέξανδρος Μενταϊκῶ καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἐλένη ὠφελήθησαν. Ἐπανελθόντες ἐν Ῥωσίᾳ ἔτυχον παρὰ τῇ αὐτοκρατορίᾳ Ἀννῇ ἀνταξίας τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός των δεξιώσεως, ἀποδοθέντων εἰς τὸν υἱὸν πάντων τῶν ὑπουργημάτων καὶ ἀξιωματίων τοῦ πρίγκιπος πατρός.

Ἐκτοτε ἀπὸ τῆς εὐδαίμονος ταύτης ἐπανόδου, ὁ οἶκος τοῦ Μενταϊκῶ δὲν ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ ρίπτῃ τὰς ζώητοράς λάμψεις.

ΔΗΜ. Π. ΓΕΡΓΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Μανουὴλ Τομπάζης διηγείτο, αὐτόπτης τοῦ πράγματος γενόμενος, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ Νικόλαος ἠναγκάσθη ποτὲ ἐξ ἐναντίων ἀνέμων νὰ καταπλεύσῃ εἰς Πύλον, ὅπου εὗρεν ἡγυροβόλημένον τὸν φίλον του Νικόλαον Λάμπρον ἐκ Σπετσῶν. Ἀμφότεροι οἰκειωθέντες πρὸς τὸν ἀ-

γᾶν τοῦ τόπου, προσεκλήθησαν ὑπ' αὐτοῦ εἰς γεῦμα· καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐωχίας εἶπεν ὁ ὁσμάνιδης τομπάρχης τὸν Λάμπρον νὰ τραγουδήσῃ· ὁ δὲ, ζητήσας τὸ μουσικὸν ὄργανόν του, ἤρχισε

Διψοῦν οἱ κάμποι γιὰ νερά
Καὶ τὰ βουνὰ γιὰ χιόνια,
Διψᾷ καὶ ὁ ὁλόγιος Ζαχαρίας
Γιὰ τούρκικα κεφάλια.

Διεκόπη μόνον μετὰ τὴν πρώτην ταύτην στροφὴν ἵνα εἶπῃ πρὸς τὸν ξενίζοντα δεσπότην· «μὴ σοῦ κακορραγῇ, ἀγᾶ μου, τὸ τραγούδι τὸ λέγει.» — «Δὲν πειράζει, ἀπήντησε μειδιῶν ὁ ὁσμάνιδης, δὲν πειράζει, ρεῖζῃ Νικόλα, ἐξακούθῃ.»

ΙΝΔΑΛΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΠΤΑΣΙΑΙ

Παρετηρήθη πολλάκις ὅτι παρεμπιπτόντος λόγου ἐν τινὶ συναναστροφῇ περὶ ὑπερφυσικῶν φαινομένων, οἱ ἡμίσεις τοῦλάχιστον τῶν παρευρισκομένων εἶνε ἔτοιμοι νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν διὰ τῆς διηγήσεως διχόφων περιστατικῶν, τῶν ὁποίων ὁμοῦς σπανίως ὑπῆρξαν μάρτυρες αὐτόπται, ἀλλ' ἔμαθον παρ' ἄλλων ἀκουσάντων αὐτὰ παρὰ τῶν αὐτοπτῶν.

Αἱ πλεῖσται βεβιάως τῶν τοιούτων διηγήσεων εἶνε παντάπασιν φαντασιώδεις, αἱ δὲ λοιπαὶ στηρίζονται ἐπὶ σφαλερᾷ ἀντιλήψει μᾶλλον ἢ ἡττον κοινῶν φυσικῶν φαινομένων, καὶ διὰ τοῦτο αἱ ὑπερφυσικαὶ δυνάμεις τερατουργοῦσι κατὰ προτίμησιν ἐνώπιον ἀνθρώπων ἁμαθῶν καὶ ἀγεύστων ἐπιστήμης, τὸν αὐχένα τῶν ὁποίων πιέζει βαρὺς τῆς δεισιδαιμονίας ὁ ζυγός.

Τὸν πραγματικὸν πυρῆνα πολλῶν ἐκ τῶν διηγήσεων τούτων ἀποτελοῦσιν αἱ λεγόμεναι παραισθησίαι (hallucinationes). Καλοῦνται δὲ τοιοῦτοτρόπως ἰνδάλματα ἢ εἰκόνες προσώπων καὶ πραγμάτων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τίποτε πραγματικόν, παρίστανται ὁμοῦς εἰς τὴν συνείδησιν ὡς ἀληθεῖς, ὑπὸ διαφόρους ἐνεργείας καὶ καταστάσεις, καὶ συμφύρονται πολλαχῶς μὲ τὰς ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου πραγματικὰς ἀντιλήψεις.

Εἶναι δὲ αἱ παραισθησίαι γεννήματα ἀνωμαλοῦ ἢ ἀσυνήθους λειτουργίας τῶν νεύρων, ἰδίως τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ αἱ ἀπλούστεραι μορφαί των διατελοῦσι τοῖς πᾶσι γνωσταί. Εἰς αὐτὰς π. χ. ἀνάγεται ἡ αἴσθησις τῆς μυρμηκιάσεως, τῆς ὁποίας ἀντιλαμβανόμεθα πολλάκις χωρὶς νὰ ὑπάρχωσι πραγματικῶς μύρμηκες ἐπὶ τῶν μελῶν μας. Ὁμοίως καὶ ἡ ἄνευ γευστοῦ τινος ἀντικειμένου πικρὰ γεῦσις ἐν τῷ στόματι ὁμοίως ἢ ἐμβοὴ τῶν ὠτων καὶ οἱ διάφοροι ἤχοι, μάλιστα οἱ ἐκ τῆς κινήσεως, καθὼς ἐπίσης οἱ σπινθηροὶ καὶ αἱ μαρμαρυγαὶ καὶ αἱ λοιπαὶ φωταψαῖαι, τὰς ὁποίας βλέπομεν ἐνίοτε ἐν τῷ σκότει.

Καὶ αἱ μὲν παραισθησίαι αὗται, ὡς κοιναὶ καὶ τοῖς πᾶσι συνήθεις, οὐδεμίαν εἰς οὐδένα

ἐμποιοῦσιν ἐντύπωσιν, οὔτε πρόξενον ἐγένοντο προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν. Ὑπάρχουσιν ὁμοῦς ἄλλαι, καθ' ὅμοιον μὲν ἀκριβῶς τρόπον παραγόμεναι καὶ οὐδεμίαν ἐπομένως ἔχουσιν οὐσιώδη διαφορὰν ἀπὸ τὰς προειρημέναις, αἵτινες ὁμοῦς διὰ τὴν σπανιότητά αὐτῶν καὶ διὰ τὴν ἐντελεστέραν ὁμοιότητά των πρὸς τὰς πραγματικὰς ἀντιλήψεις, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ τὰς περιστάσεις καθ' ἃς παρουσιάζονται, διήγειραν ἀνέκαθεν τὸν θαυμασμόν καὶ τὴν ἐκπληξίν τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἀπέδωκαν τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν εἰς δυνάμεις ὑπερφυσικὰς καὶ μυστηριώδεις.

Κανονικῶς παρουσιάζονται τοιαῦται παραισθησίαι εἰς τοὺς πάσχοντας ὑπὸ ψυχικῶν νοσημάτων, ἐξ αὐτῶν δὲ κυρίως προέρχεται ἡ ἀντίφασις καὶ ἡ ἀσυμφωνία τῶν ἔργων καὶ τῶν λόγων τῶν πασχόντων πρὸς τὰς περιστάσεις ἐν αἷς εὐρίσκονται· ἀσυμφωνία, ἥτις, ὡς γνωστὸν, ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ῥηθέντων νοσημάτων. Διότι ὁ τετραγμμένος τῶν ἀρρώστων νοῦς, μὴ ὦν εἰς θέσιν νὰ διακρίνῃ τὰς πραγματικὰς ἐντύψεις ἀπὸ τὰ γεννήματα νοσοῦντος ἐγκεφάλου, συγγέει ἀμφοτέρω, πλάττων ἐξ αὐτῶν κόσμον ἴδιον, διάφορον τοῦ πραγματικοῦ, κατὰ τὸν ὁποῖον σκέπτεται καὶ συναισθάνεται καὶ ἐνεργεῖ πρὸς βλάβην, ἐννοεῖται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτόν. Ἐκ τούτου δ' ἐπήγασεν ἡ καὶ νῦν πολυλαχοῦ ἐπικρατοῦσα δόξα, ὅτι τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος νοσήματα προέρχονται ἐκ τῆς ἐν τῷ σώματι τῶν πασχόντων ἐνοικίσεως πνευμάτων πονηρῶν, ἅτινα δεσμεύοντα τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν αὐτενέργειαν τῶν «δαιμονισμένων» καὶ λαμβάνοντα κατοχὴν τῶν σωματικῶν αὐτῶν ὀργάνων, λέγουσι καὶ πράττουσι κατὰ τὰς ἰδίας ὁρέξεις. Δὲν πρόκειται νὰ περιγράψωμεν ἐνταῦθα λεπτομερῶς τὰ ἰνδάλματα καὶ τὰς ποικίλας ὁπτασίας τῶν τοιούτων ἀρρώστων, διότι ἔπρεπε νὰ διεξέλθωμεν τότε ὅλην τὴν συμπτωματολογίαν τῶν ψυχικῶν νοσημάτων, πρᾶγμα καὶ ἀδύνατον καὶ ἐν μέρει περιττόν. Τὰ τοιαῦτα νοσήματα δὲν εἶναι δυστυχῶς τόσο σπάνια, ὥστε ἕκαστος δύναται ἀναζητῶν ν' ἀνεύρῃ ἐν τῇ μνήμῃ του παραδείγματα τῶν λεγομένων. Ὑπάρχουσιν ὁμοῦς ἐκτὸς τούτων καὶ ἄλλαι καταστάσεις κατὰ τὰς ὁποίας, ἄνευ ἐπαισθητῆς ἀλλοιώσεως τοῦ ἐγκεφάλου, παρατηροῦνται τοιαῦται τῆς λειτουργίας του παρεκτροπαί. Κατὰ τοῦτο δὲ ὁ ἐγκεφάλος, τὸ ἀνεξερυνήτως πολυπλοκώτατον καὶ λεπτοφύεστατον τῶν φυσικῶν μηχανημάτων, ὁμοιάζει πρὸς τὰς χειροποιήτους μηχανάς, τῶν ὁποίων ἡ κίνησις ἀνακόπτεται ἢ παρεκτρέπεται τόσο εὐκολώτερον, ὅσῳ πολυσυνθετώτεροι καὶ λεπτότεροι τυγχάνουσιν οὗσαι.

Τοιοῦτοτρόπως εἶνε βέβαιον ὅτι ὑπερβολικὴ καὶ ἐπίμονος ἐντασις τῶν πνευματικῶν δυνάμεων δύναται νὰ καταλήξῃ εἰς τοιαύτην ἀνω-

μαλίαν τῆς ἐγκεφαλικῆς λειτουργίας, ὡς μαρτυροῦσι παραδείγματα πολλὰ περιφανῶν ἀνδρῶν, ὅλη ψυχὴ καὶ διανοία ἀφωσιωθέντων εἰς θεωρητικὴν ζήτησιν ἢ πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀληθείας. Ὁ γερμανὸς φιλόσοφος Μωσῆς Μένδελσων, λόγου χάριν, νοσήσας ἐξ ὑπερβολικῆς μελέτης, ἤκουεν ἐπαναλαμβανόμενας τὴν ἐσπέραν μεγαλοφώνως καὶ μὲ τρόπον ὀχληρότερον πᾶσας τὰς συνδιαλέξεις, τὰς ὁποίας τὴν ἡμέραν εἶχε κάμει. Ὁ Πασκάλ, ὅστις ἐξέπληξε τοὺς συγχρόνους του διὰ τῶν ἀνακαλύψεων του ἐν ἡλικίᾳ, καθ' ἣν ἄλλοι φοιτῶσιν ἀκόμῃ εἰς τὸ σχολεῖον, ἔβλεπε διαρκῶς παρὰ τὸ πλευρόν του χαίνουσιν ἄβυσσον. Ἡ δὲ εὐρωστός διάνοια τοῦ Λουθήρου, ἡ ἐκ βάθρων ἀνασεύσασα καὶ ἀκρωτηριάσασα τὸν παπικὸν κολοσσόν, κατετρώχετο ὑπὸ τῆς παρουσίας διαβόλων, πρὸς τοὺς ὁποίους συχνάκις ἠναγκάζετο νὰ παλαίῃ. Γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας εἶνε τοῖς πᾶσι τὸ φάσμα, τὸ ἐμφανισθὲν εἰς τὸν Βροῦτον κατὰ τὰς παρμονὰς τῆς ἐν Φιλίπποις μάχης, καὶ τὸ ὁποῖον προφανῶς ἀνάγεται ἐνταῦθα, ὡς ἀποδεικνύει ἡ ὠραία περιγραφή τοῦ Πλουτάρχου.

«Φύσει μὲν ἦτο ὁ Βροῦτος βραχύυπνος, ἔχων περιορισμένον τὸν ὕπνον τοῦ διὰ τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἀσκήσεως εἰς ὀλίγου χρόνου μόριον. Τὴν ἡμέραν οὐδέποτε ἐκοιμάτο, τὴν δὲ νύκτα, ἐνῶ πάντες ἀνεπαύοντο, αὐτὸς ἐκοιμάτο τόσον χρόνον μόνον, ὅσοις ὑπελείπετο αὐτῷ, ὅταν δὲν εἶχε τι νὰ πράξῃ ἢ τινὰ νὰ συνδιαλεχθῇ. Κατὰ τὸν χρόνον δ' ἐκείνον, τοῦ πολέμου ὑφισταμένου, ἔχων εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὰς ὑπὲρ τῶν ὅλων πράξεις, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν φροντίδα ἐστραμμένην πρὸς τὸ μέλλον, ὀλίγον ἐκοιμάτο τὸ ἑσπέρας μετὰ τὸ δεῖπνον, τὸν δὲ λοιπὸν χρόνον τῆς νυκτὸς μετεχειρίζετο πρὸς τὰ κατεπείγοντα τῶν πραγμάτων. Ὅταν δὲ ἤθελεν ἐξοικονομήσει τὴν περὶ ταῦτα χρεῖαν, ἀνεγίνωσκε βιβλίον μέχρι τρίτης φυλακῆς, καθ' ἣν συνείθιζον ἑκατοντάρχαι καὶ χιλιάρχοι νὰ φοιτῶσι πρὸς αὐτόν. Ὅτε λοιπὸν ἐμελλεν ἐξ Ἀσίας νὰ διαβιβάσῃ τὸ στράτευμα, ἦτο νυξ βαθυτάτη, φῶς δ' εἶχεν οὐ πᾶν λαμπρὸν ἢ σκηνῇ, πᾶν δὲ τὸ στρατόπεδον σιωπῇ κατεῖχεν· ὁ δὲ Βροῦτος συλλογιζόμενός τι καὶ σκοπῶν πρὸς ἑαυτόν, ἤσθάνθη ὅτι κάποιος εἰσῆλθεν εἰς τὴν σκηνήν. Ἀποβλέψας δὲ πρὸς τὴν εἴσοδον, βλέπει δεινὴν καὶ ἀλλόκοτον ὄψιν ἐκφύλου σώματος καὶ φοβεροῦ, σιωπηλῶς παρισταμένου ἐκεῖ. Τολμήσας δὲ νὰ ἐρωτήσῃ· «Ποῖος εἶσαι ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἢ τῶν θεῶν, ἢ τί θέλων ἦλθες πρὸς ἡμᾶς;» ἀπήντησε τὸ φάσμα· «Ὁ σὸς, ὦ Βροῦτε, κακὸς δαίμων. Θὰ μὲ ἴδῃς δὲ περὶ Φιλίππους.» Ὁ δὲ Βροῦτος μὴ διαταραχθεὶς «Θὰ μὲ ἴδῃς», εἶπεν. («Ὁ σὸς, ὦ Βροῦτε, δαίμων κακός· ὅψει δέ με περὶ Φιλίππους» καὶ ὁ Βροῦτος οὐ διαταραχθεὶς «Ὁ φομαί εἶπεν.»)

Εἰς ἄλλας δὲ πάλιν περιστάσεις αἱ παραισθησῖαι πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς προεισαγωγικὴν σύμπτωμα ὑπολαβάνοντος ψυχικοῦ νοσήματος, περὶ τοῦ ὁποῖου οἱ οἰκτεῖοι καὶ φίλοι οὐδὲμίαν ἀκόμη συνέλαβον ὑπόνοιαν. Ἀγγλος ἰατρός περὶ τὰ ψυχικὰ νοσήματα ἀσχολούμενος ἀναφέρει π. χ. ζωγράφον τινὰ, ὅστις ἐκέρθησεν ἀργύριον πολὺν, ἐκμεταλλευθεὶς τὴν ὁποίαν εἶχεν ιδιότητα τοῦ νὰ βλέπῃ τὰ πρόσωπα καὶ κατὰ τὴν ἀπουσίαν των. Εἶχε τὸ σύστημά νὰ παρατηρῇ ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν λεπτομερῶς καὶ μετὰ μεγάλης προσοχῆς τὸν ἐνώπιόν του καθήμενον πελάτην, αὕτη δὲ ἦτον ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία ἀπαιτούμενη συνέντευξις. Ὁ τότε ἦθελε ν' ἀρχίσῃ τὴν ζωγραφίαν, ἐκάθιζε διὰ τῆς φαντασίας εἰς τὴν ἐνώπιόν του ἔδραν τὸ ὅποιον ἐμελλε νὰ εἰκονίσῃ πρόσωπον, καὶ ἐτελείωνε τὸ ἔργον μετὰ ταχύτητος καὶ ἀκριβείας, ἥτις κατέστησεν αὐτὸν γνωστὸν καὶ περὶζήτητον. Τοιοῦτοτρόπως ἠδύνατο νὰ φιλοτεχνῇ οὐχὶ ὀλιγώτερα τῶν διακοσίων ἀπεικονισμάτων κατ' ἔτος. Ἀλλ' ἡ κακοπορφύρα αὕτη ἰδιότητος τὸν ἐπρόδωκεν ἐπὶ τέλους. Οἱ φανταστικοὶ πελάται ἤρχισαν ν' ἀμφιβάλλωσιν, μὴ γνωρίζοντες εἰς ποῖα πραγματικὰ πρόσωπα ἀνῆλθον, μετὰ τοῦτο ἐπῆλθε γενικὴ σύγχυσις ἰδεῶν καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τέλους παρεφρόνησε. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἀναφέρει ἄλλον τινα κατηγμένον τὴν παράδοξον δύναμιν νὰ θέτῃ ἑαυτὸν, ὡς ἐν κατόπτρῳ, πρὸ τῶν ἰδίων ὀφθαλμῶν. Τὸ περίεργον τοῦτο ἀντίτυπον ἐγέλα, ὁ δὲ αὐτὸς ἐγέλα, καὶ ἐν γένει ἐπραττε πάντα κατὰ μίμησιν τοῦ πρώτου τύπου. Ἀλλ' ὁ τοιοῦτος ἀστείμους κατήντησεν ἐπὶ τέλους τοσοῦτον ὀχληρὸς, ὥστε ὁ ἄνθρωπος μὴ δυνάμενος ἄλλως ν' ἀπαλλαγῇ ἀπεφάσισε νὰ αὐτοκτονήσῃ. Τοῦτο καὶ ἐπραξε μετὰ πολλῆς ἀταραξίας, περιμείνας τὸ μεσονύκτιον τῆς 31 Δεκεμβρ., ὅτε διαθέσας πάντα τὰ καθ' αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτόχειρ τέλος εἰς τὴν ζωὴν του.

Πολὺ συνηθέστεραι εἶνε αἱ παραισθησῖαι αἱ ἐμφανιζόμεναι, ὅταν τὸ αἷμα τὸ διαποτίζον τὸν ἐγκέφαλον ἀλλοιοῦται ἐπαισθητῶς κατὰ τὴν θερμοκρασίαν ἢ κατὰ τὴν σύνθεσιν, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν δύναται νὰ παράσῃ καταλλήλως τὰ ὕλην, δι' ὧν διατηρεῖται ἡ φυσιολογικὴ λειτουργία τῶν εἰρημένων ὀργάνων. Διὰ τοῦτο εἰς πάντα σχεδὸν τὰ ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ συνοδευόμενα νοσήματα ὁ ἐγκέφαλος ἐκτρέπεται τῆς τακτικῆς του λειτουργίας καὶ παραπαίει. Καὶ πολλάκις οἱ ἄρρωστοι, ἀνίσθητοι σχεδὸν πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἐντυπώσεις, πλάττουν κατ' ἑαυτοὺς κόσμον ἴδιον, ἐν αὐτῷ δὲ πλανῶνται καὶ προσπαθοῦσι καὶ ἀγωνίζονται φεύγοντες κινδύνους φανταστικοὺς ἢ ἐπιδιώκοντες σκοποὺς ἀνεφίκτους. Ἐνίοτε δὲ κατὰ τὴν ἐσχάτην ὥραν παραλή-

ρουντες ἐκφέρουσι λόγους ἀσυνχερτήτους, τμήματα τῶν ἐσωτερικῶν ἐντυπώσεων καὶ διαλογισμῶν, εἰς τοὺς ὁποῖους τὸ ἐκπεπληγμένον πνεῦμα τῶν παρισταμένων ἀποδίδει οὐχὶ σπανίως σημασίαν προφητικὴν καὶ κῦρος, δυνάμενον κατ' αὐτοὺς νὰ λύσῃ τὰ ὕψιστα καὶ σκοτεινότερα τῶν ζητημάτων, οἷα τὸ περὶ Θεῖας Προνοίας, τὸ περὶ ἀθανάτου ψυχῆς κ.τ.λ., τῶν ὁποίων ἡ ἀλήθεια ἀλλοίμονον ἂν ἐστηρίζετο μόνον ἐπὶ τοιοῦτων ἀποδείξεων. Καὶ τὸ ἀγγελιδόκλασμα τῶν ψυχροαγούτων καὶ αἱ μορφαὶ τῶν τεθνεώτων οἰκείων αἱ φοιτῶσι παρὰ τὴν κλίνην τοῦ θανάτου, τῶν ἀπλοϊκῶν ἰδίως χωρικῶν, προέρχονται ἐκ τοιαύτης λειτουργικῆς διαταράξεως ἐγκεφάλου, ἀορίστως συναισθανομένου τὸ ἐπικείμενον φοβερὸν τέλος, καὶ ἐκ προγενεστέρων διηγήσεων καὶ προλήψεων θαθέως ἐρριζωμένων πεπεισμένου, ὅτι τὴν ὥραν ἐκείνην ἀγαθὰ καὶ πονηρὰ πνεύματα ἐρίζουσι περὶ τῆς ψυχῆς του, καὶ ὅτι οἱ τεθνεώτες οἰκτεῖοι ἔρχονται συμπαιθεῖν νὰ παραλάβωσι καὶ συνοδεύωσιν αὐτὸν εἰς τὴν πέραν τοῦ τάφου ὁδοπορίαν.

Ἀλλὰ τὴν σύστασιν τοῦ αἵματος δύνανται νὰ ἀλλοιώσωσιν, ὅχι μόνον κόποι σωματικοί, ἀλλὰ καὶ οὐσίαι τινες, ναρκωτικαὶ ἰδίως, αἵτινες προσαναμινύμεναι ἐν τῷ αἵματι καὶ φερόμεναι μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, προκαλοῦσι φαινόμενα περίεργα καὶ χαρακτηριστικά. Τίς ἀγνοεῖ τὸν οἶνον καὶ τὸ οἶνοπνευμα καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐπιρροῆς των γοργῶς ἀναβλύζουσαν πηγὴν τῆς εὐθυμίας καὶ τῆς φαιδρότητος, τὴν πνίγουσαν εἰς τὸ διαυγὲς βεῦμά της πᾶσαν βιωτικὴν μέριμναν καὶ πάντα λυπηρὸν διαλογισμόν;

«Ὅταν πίνω τὸ κρασί
Στὸ γυτὸ μου ποτηράκι
Καὶ ὁ νοῦς μου ζαλιστῇ,
Τότε ἀρχίζω καὶ χορεύω
Καὶ γελῶ καὶ χορταίω
Κ' ἡ ζωὴ μ' εὐχαριστεῖ.»

Μὴ παρὰ πολὺ ὅμως ἄλλως ἢ εὐθυμία μετατρέπεται εἰς κατῆφιαν καὶ ἡ ἱλαρότης εἰς δεινὴν ἀγωνίαν. Δὲν ἐννοοῦμεν δὲ μὲ τοῦτο τὴν ἀηδὴ ἀπὸ τῆς μέθης ἀνάνηψιν, τὸ γνωστὸν μαχμουρλουκι, ἀλλὰ τὴν σοβαρωτέραν ἐκείνην νόσον τὴν καλουμένην *delirium tremens* (περίτρομος παραφροσύνη) καὶ προσεχομένην ἐκ πολλῆς καὶ ἐπιμόνου καταχρήσεως τῶν οἶνοπνευματωδῶν ποτῶν. Οἱ τὴν νόσον ταύτην νοσοῦντες κατατρύχονται πραγματικῶς ὑπὸ περιέργων καὶ χαρκακτηριστικῶν ἰνδαλμάτων. Βλέπουσι διτλαδὴ ζωὰ διάφορα, οἷον μῦς καὶ τὰ τοιαῦτα, τρέχοντα ταχέως καὶ ἀθρόμβως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ ποιοῦντα παραδόξους μορφασμούς. Παρουσιάζονται δ' ἐνίοτε τοιαῦτα τὸ πλῆθος καὶ τὴν σμικρότητα, ὥστε σμῆνος αὐτῶν ὀλόκληρον δύναται νὰ τοποθετηθῇ ἐπὶ ἀπλοῦ φύλλου χάρτου. Ἀλλοτε πάλιν παρακολουθοῦσι τοὺς πᾶσχοντας ὑποπτὰ πρὸ-

σωπα ἐξαφνιζόμενα ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ πρὸς σύλληψιν αὐτῶν ἀποπείρα. Ἀλλὰ καὶ οἶονδῆποτε ἀντικείμενον δύναται νὰ παράσῃ ἀφορμὴν τοιούτων ἰνδαλμάτων. Οὕτως ἐνθ' οἱ κατὰ τὰ λοιπὰ ἐντελῶς σφρόνες ἄρρωστοι συνδιαλέγονται ἡσύχως καὶ λογικῶς, αἰφνης ἄκρα τις ἢ πτυχὴ τοῦ ἐνδύματος τοῦ μεθ' οὗ συνδιαλέγονται προσώπου λαμβάνει μορφήν κινουμένου τινος ἢ ἔρποντος πράγματος, ἢ μεταμορφοῦται εἰς φοβερῶς μορφαζόντα διάβολον, ὅστις οἷχεται φεύγων μετὰ τρόμου. Εἶνε δὲ αἱ ὀπτασίαι αὗται λίαν ἐπιπόλαιαι θερμὸς καφὸς π.χ. ἡ ζωμὸς ἀρκεῖ πολλάκις νὰ τὰς ἀποδιώξῃ, τοῦλάχιστον πρὸς στιγμὴν.

Εὐγνωμονέστερον τοῦ οἶνοπνεύματος καὶ πιστότερον δαίκεται πρὸς τοὺς ἰδίους θιασώτας τὸ ὀπιον. Καὶ ἀποχαυνοῦνται μὲν ἀληθῶς προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ τήκονται καὶ αὐτοί, ἀλλὰ τὰ δρώμενα ἰνδαλματα διατηροῦσι τοῦλάχιστον μέχρι τέλους τὸν εὐφρόσυνον χαρακτῆρά των. Λαμπρὰ καὶ πιστὴν εἰκόνα τῆς δι' ὀπίου μέθης ἐφιλοτέχνησεν ἐν τῇ «Φαρμακολογίᾳ» τοῦ ὁ καθηγητῆς κ. Θεόδ. Ἀφεντούλης. «Κρατῶν δὲ, λέγει, νῦν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμικλείστους καὶ καμύοντας, παραδίδει ἑαυτὸν ὁ μεθυσθεὶς δι' ὀπίου τοῖς ἰνδαλμασι τῆς ἑαυτοῦ φαντασίας, μειδιᾷ, ὑποτονθορύζει, ὀπτάνεται ἐπὶ τὸ ἐρωτικώτερον, ἀκοῖε ψόφους καὶ ἤχους ὡς ἀπὸ μουσικῆς καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν περὶ αὐτὸν, ἀναισθήτῳ καταστάντι πρὸς τὰς τοῦ βίου ταλαιπωρίας. Καὶ ἀντιλαμβάνεται μὲν καὶ νῦν τοῦ ἐν τῷ σώματι ἄλγους, ἀδιαφορεῖ ὅμως ὑπολαμβάνων αὐτὸ ὡς συμβαῖνον ἐν σώματι ἄλλοτρίῳ· ἀπλῶς δ' εἰπεῖν ὁ σύνδεσμος τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν περιεκείμενον κόσμον φαίνεται οἷον διὰ κεκομμένος, ζῇ δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐν ὀνείροις.»

Καὶ καλὰ μὲν βεβαίως ταῦτα καὶ εἰς πειρασμὸν ἐμβάλλοντα, ἀλλ' ἰδοὺ καὶ τὸ ἀντίστροφον τοῦ νομίσματος—Εἰσήχθη, λέγει ἄγγλος τις, ἐπιφορτισμένος πολιτικὴν ἀποστολὴν παρὰ τινι Ἰνδῷ ἡγεμόνι, εἰς αἷθουσαν μεγαλοπρεπῶς κητρεπισμένην, μετὰ τινα δὲ χρόνον προσήλθον δύο δούλοι εἰδὸς τι φερέτρου κομίζοντες ἐν χερσίν. Ἐπὶ τοῦ φερέτρου, διὰ βαρυτίμων σαλλῶν ὑπεστρωμένου, ἔκειτο μορφὴ ἀνθρώπου κατὰ τὰ φαινόμενα νεκροῦ. Ἀξιωματικὸς τις ἐν ὑπηρεσίᾳ προσήλθε τότε κρατῶν φιαλίδιον, κυανόχρουν ὑγρὸν ἐμπεριέχον, ἐγὼ δὲ νομίσας ὅτι παριστάμενην ἀκουσίως εἰς ἐπικήδειον τελετὴν ἠθέλησεν ν' ἀποσυρθῇ. Ἀλλ' εἶδον ἄμέσως ὅτι ἠπατώμενη· διότι τῶν ἀξιωματικῶν τις ὑπανεγείρας τὴν κεφαλὴν τοῦ ὑποτιθεμένου νεκροῦ, εἰσήγαγε διὰ τῆς χειρὸς εἰς τὸν τόπον τῆς τῆς ἐξω τοῦ στόματος κρεμαμένην γλῶσσαν καὶ μετὰ ταύτην ποσὸν τι ὑγροῦ κλείσας δὲ τότε τοῦ παρδύξου ἀνθρώπου τὸ στόμα, ἐπέτριψε διὰ τῆς

χειρὸς ἐλαφρῶς τὸν λαϊμόν του, ἵνα ὑποβοηθῇ τὴν κατάποσιν. Τούτου δὲ τρεῖς ἢ τετράκις ἐπαναληφθέντος, διήνοιξεν ἐκεῖνος τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐκλείσεν οἰκεία βουλήσει τὸ στόμα, ἀφοῦ δὲ κατέπιεν ἀκόμη ἀνεῦ βοηθείας ἱκανὴν ποσότητα τοῦ ὑγροῦ, τέλος μετὰ παρέλευσιν ἡμισείας ὥρας ἀναβιώσας, ἀνεκάθησεν ἐπὶ τῆς στρωμνῆς καὶ ἀνέλαβε χροῶμα κάπως ζωντανόν καὶ τὴν ἐν μέρει χρῆσιν τῶν μελῶν του. Ἀπέτεινε τότε πρὸς ἐμὲ τὸν λόγον καὶ ἠρώτησε τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς μου, ἐπὶ δύο δὲ συνεχεῖς ὥρας διετέλεσε νήφων ὁ περιεργὸς ἀνὴρ καὶ διαπραγματευόμενος σπουδαιοτάτας ὑποθέσεις. Ἐλαβὰ τότε τὸ θάρρος νὰ τὸν ἐρωτήσω καὶ περὶ τῆς παραδόξου σκηνῆς, εἰς ἣν παρέστην. Κύριε, μοὶ ἀπήντησεν, εἶμαι πρὸ πολλοῦ ὀπισθάργος, καὶ ἡ ἑξὶς αὕτη μὲ ἔφερεν εἰς τὴν ὁποίαν βλέπετε ἀθλίαν κατάστασιν. Τὰ τρία τέταρτα τῆς ἡμέρας διάγω θαθέως νεναρκωμένος, ἀνίκανος νὰ λαλήσω ἢ νὰ κινηθῶ, ἀλλὰ διατηρῶν καθαρὰν συνείδησιν ἑαυτοῦ καὶ περικυκλούμενος ὑπὸ ἡδονικωτάτων ἰνδαλμάτων. Τροφὴν λαμβάνω σχεδὸν μηδαμινὴν, μόλις ἀρκούσαν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς, θὰ μοὶ ἦτο δὲ ἀδύνατον νὰ ἀννήψω ἀπὸ τῆς νάρκης εἰς ἣν βυθίζομαι, ἂν μὴ ἡγρύπνουν περὶ ἐμὲ οἱ πιστοῖ μου θεράποντες.

Παρόμοια σχεδὸν φαινόμενα προκαλεῖ καὶ ἡ διὰ τοῦ χασίς, τοῦ ἐκ τῆς ἰνδικῆς κανάβεως παρασκευαζομένου, μέθη, μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι αἱ ὀπτασίαι ἔχουσιν ἐνεργητικώτερον καὶ θορυβωδέστερον χαρακτῆρα. Οἱ ὑπὸ τούτου μεθυσκόμενοι παραδίδονται διὰ τοῦτο πολλάκις εἰς κινήσεις γελοίας καὶ μωρὰς, φανταζόμενοι ὅτι ἔπτανται, ἢ κολυμβῶσιν, ἢ κυνηγοῦσιν, ἢ ἐλαύνουσιν ἐφ' ἀμάξης κ.τ.λ. Ἐκ πασῶν ὅμως τῶν ναρκωτικῶν οὐσιῶν, τὸ χλωροφόρμιον καὶ ταχυτέρον καὶ στεγανώτερον κλείει τὰς θύρας τῶν αἰσθητῶν πρὸς τὰς ἐξώθεν ἐντυπώσεις. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ κατὰ τὰς χειρουργικὰς ἐγχειρήσεις προτίμησις του. Μόνον ὁ ἐσωτερικὸς τῆς συνειδήσεως ὀφθαλμὸς διατελεῖ ἄγρυπνος καὶ πρὸ αὐτοῦ παρελάνουσιν, ὡς ἐν διοράματι, ποικίλαι τὸν χαρακτῆρα σκηναί, ἐκδηλούμεναι ὑπὸ τοῦ νεναρκωμένου διὰ φωνῶν, ἢ ἀσμάτων, ἢ γέλωτος ἢ χιγροῦ, ἐνθ' ἑμνεῖ θαθέως τὰς σάρκας ἢ χειρουργικὴ μάχαιρα καὶ διανοίγονται αἱ ἀρθρώσεις ἢ διαπρίνται τὰ ὅσθα.

Τοιαῦτα περίπου τὰ ἐκ τῶν ναρκωτικῶν φαινόμενα τὸ δὲ γεγονός ὅτι διὰ τῆς χρήσεως τοιούτων καὶ ἄλλων ἀκόμη οὐσιῶν δυνάμεθα νὰ προκαλέσωμεν παροδικῶς παραισθησῖας, ὁποῖαι διαρκῶς παρακολουθοῦσι τοὺς πασάφρονες, εἶνε περιεργότατον. Ἀνάγκη ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὰ ἰνδαλματα καὶ αἱ ὀπτασίαι αἱ ἀπὸ τῶν ναρκωτικῶν παραγόμεναι ἔχουσιν εἰδικὴν διαφορὰν ἀπὸ τὰς γνησίας παραισθησῖας τῆς

παραφροσύνης. Τὸ πνεῦμα τοῦ μεθύνοντος θεωρεῖ, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ ὀφθαλμοῦ τὰ ἰνδάλματα καὶ τὰς ὀπτασίας, αἵτινες μεγίστην ἔχουσιν ὁμοιότητα μετὰ τὰς καθ' ὕπνον παραφροσιώσας. Μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς μέθης ἀνάληψιν ὁ ἄνθρωπος σύννοιδεν ὅτι πάντα τὰ ὁραθέντα ἦσαν γεννήματα τοῦ ἐξημμένου ἐγκεφάλου. Οὐχ ἦττον ὅμως παρατεινομένης τῆς χρήσεως τῶν μεθυστικῶν οὐσιῶν τὰ ἰνδάλματα μετακινούνται ἐπὶ τέλους ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου εἰς τὸν ἐξωτερικόν, ὡς συμβαίνει εἰς τὸ *delirium tremens*. Ἀποδείξεις καὶ αὕτη ὅτι μεταξὺ σωφροσύνης καὶ παραφροσύνης δὲν ὑπάρχει πράγματι ἡ ἐν ταῖς λέξεσιν ἐμφαινόμενη ἀντίθεσις, ἀλλ' ὅτι ἐν τῇ φύσει μεταξὺ τῶν δύο ἁκρῶν καταστάσεων εὐρίσκονται πλεῖστοι μεσάζοντες σταθμοὶ, καθιστώντες δυσδιάκριτα τὰ σύνορα ἐκατέρας.

Τὴν ἰδέαν δὲ ταύτην θεμελιουσὶν ἔτι καλλιτέρον τὰ καθ' ὕπνον πνευματικὰ φαινόμενα ἢ τὰ ὄνειρα. Ἐνῶ δηλαδὴ τῶν ὁνείρων αἱ πολυποίκιλοι σκηναὶ παρελαύνουσιν ὡς ἐν πανοράματι πρὸ ἡμῶν, θεωροῦμεν αὐτὰς ὡς πραγματικὰς καὶ πιστεύομεν εἰς αὐτὰς μετὰ πάσης πεποιθήσεως. Τὰ παραδοξώτατα καὶ τὰ μάλλον ἀπίθανα τῶν συμβεβηκότων παρίστανται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, χωρὶς οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον νὰ διεγείρωσι τὴν ἡμετέραν δυσπιστίαν, διότι αἴρεται μὲν ἡ κρίσις, καθεύδει δὲ βαθέως τὸ λογικόν. Ἐν συντόμῳ δὲ ὁ ὁνειρώττων φαίνεται πεπεισμένος περὶ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς φυσικότητος τῶν ἀπιθανοτάτων καὶ μάλιστα ἀντιφατικῶν πράξεων καὶ φαινομένων, ὡς ὁ παράφρων περὶ τῶν ἰδίων ἰδεῶν καὶ ἰνδαλμάτων, αἵτινα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ὄνειρα ἐν ἐγρηγόρει. Ἡ μόνη διαφορὰ ἔγκειται εἰς τοῦτο ὅτι ὁ ὁνειρώττων δὲν πράττει κατὰ τὸ ἐνύπνιον. Ἀλλ' ἐν περιπτώσει ὑπνοβασίας αἴρεται καὶ αὕτη ἡ διάκρισις· διότι, ὡς γνωστὸν, οἱ ὑπνοβάται κινούνται καὶ ἐνεργοῦσι συμφῶνως μετὰ τὰ ὅποια βλέπουσιν ὄνειρα, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας καὶ περιφερόμενοι, πολλάκις μὲν ἀβλαβῶς, ἐνίοτε ὅμως ἐκλαμβάνοντες ἄλλα ἀντ' ἄλλων καὶ προσκρούοντες ἢ κατακρημνιζόμενοι. Ἰσως εἶνε γνωστὸν εἰς τινὰς τῶν ἀναγνώσων τῆς «Ἑσίας» τὸ περιστατικὸν ὑπνοβάτου τινὸς μοναχοῦ, ὅστις συνείθιζε νὰ περιφέρεται τὴν νύκτα κοιμώμενος ἐντὸς τοῦ μοναστηρίου. Μία τῶν νυκτῶν ὁ μοναχὸς οὗτος ἔκρουσε τὴν θύραν τοῦ ἡγουμένου καὶ ἐκείνου, ὁ δὲ ἡγούμενος ἀγρυπνῶν εἰσέτι, κατὰ καλὴν τύχην, ἤνοιξεν αὐτῷ. Ὁ μοναχὸς εἰσελθὼν διηυθύνθη ἀμέσως μετὰ πρόσωπον ἀγριωπὸν πρὸς τὴν κλίνην, καὶ διὰ μαχαίρας, τὴν ὁποίαν ἐκράτει, κατέφερε κατὰ τῶν ἐφαπλωμάτων κτύπημα μανιώδες, διατρυπήσαν αὐτὰ μέχρι τοῦ ὑποστρώματος, καὶ τότε στραφεὶς ἐπέστρεψεν εἰς τὸ κελλίου του. Ὅτε δὲ τὴν ἐπαύριον ἤρως

τῆθη ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τί ὄνειρον εἶδε τὴν νύκτα ἐκείνην, «Πάτερ μου, ἀπήντησε τεταραγμένος, ὠνειρευόμην τόσον τρομερὰ πράγματα, ὥστε θὰ ἦτο θεοβαίως διαβολικὴ συνεργεία. Μόλις κατακλιθεὶς ὠνειρεύθην ὅτι ἐφόνευσες τὴν μητέρα μου, ἥτις ἦλθεν αἰματόφυρτος πρὸς ἐμὲ καὶ κλαίονσα ἐζήτηε ἐκδίκησιν. Μανιακὸς ὑπ' ἀγανακτήσεως ἤρπασα τότε μάχαιραν καὶ δρασμὸν εἰς τὸ κελλίου σου σὲ ἐμαχίρωσα ἐπὶ τῆς κλίνης εὐρίσκόμενον. Μετ' ὀλίγον ἐξύπνησα κατάρρυτος ὑπὸ ἰδρώτος, ῥίπτων διὰ τὸ ἐπιχειρημα καὶ δοξάζων τὸν Θεὸν ὅτι ἦτο μόνον ὄνειρον.» «Δὲν ἦτο τόσον ὄνειρον, ὅσον φαντάζεσαι», ὑπέλαβεν ὁ ἡγούμενος, καὶ διέταξε νὰ κλειδόνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς τὴν νύκτα εἰς τὸ κελλίου του τὸν ὑπνοβάτην μοναχόν.

¹ἔπαισε τὸ τέλος.

²Ἐν Ἑρκελσίῳ.

I. K. ΣΑΚΙΑΝΑΚΗΣ.

³Ἀνακάλυψις πόλεως.

ΕΝ Τῇ Αἴμνῃ τῆς Γενεύης

Ἡ «Ἑφημερίς τῆς Λωζάνης» γράφει ὅτι δύο δῦται ἐρευνῶντες τὸν βυθὸν τῆς λίμνης τῆς Γενεύης (ἢ Λεμάν), παρὰ τὴν ἐλβετικὴν κώμην Σαλντ-Πρέ, πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ὁδοιπορικοῦ σάκκου Ἀμερικανοῦ τινος, οὕτινος ἡ λέμβος εἶχεν ἀνατραπῆ, ἀνεύρον οὐ μόνον τὸν σάκκον, ἀλλὰ καὶ κάλλιστον ἀρχαῖον ἀγγεῖον μετὰ λαβῆς ἐτρουσκικῆς τέχνης.

Οἱ δύο αὖτε εἶπον ὅτι περιεπάτησαν ἐπὶ ἐδάφους ἐντελῶς ἀνωμάλου, ὅτι πολλάκις ἐκινδύνευσαν νὰ ἐμπέσωσιν εἰς λάκκους, κειμένους κατὰ ἴσας ἀποστάσεις ἀπ' ἀλλήλων, ἐπὶ τέλους εἶπον ὅτι πιστεύουσιν ὅτι ἀνεύρον ὑπὸ τὰ ὕδατα ἀθροίσματα οἰκίων κατεσκευασμένων ὑπὸ ἀνθρώπων.

Αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ τῆς πόλεως Μόργης καὶ τῆς κώμης Σαλντ-Πρέ μετέβησαν ἐπὶ τόπου διὰ λέμβου, καὶ διέταξαν νὰ γύσωσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἔλαιον, ὡς γίνεται ἐπὶ παρομοίῳν περιστάσεων. Ὄντως δὲ ἅμα κατέστη ἡ καλυφθεῖσα ἔκτασις τοῦ ὕδατος δ' ἐλαίου ἱκανῶς διαφανῆς παρετήρησαν τὸν βυθὸν τῆς λίμνης κατεχόμενον ὑπὸ πόλεως καλῶς διατηρουμένης, ἥς ἡ κτίσις ἀνάγεται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς πολλοὺς αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ. Διεκρίνοντο δὲ καθαρώς νησίδες οἰκίων, ἔχουσιν τὰς στέγας κεκαλυμμένας ὑπὸ πυκνοῦ στρώματος γλοιώδους ἱλίου.

Ἡδὴ προτίθενται τὸ τεμῆμα τοῦτο τῆς λίμνης, ὅπερ κατέχει ἡ ὑπολίμνιος αὕτη πόλις, νὰ περιχυλώσῃ δι' ἐπιχωματώσεων, καὶ οὕτως ἀποξηράνωσι καὶ ἐνώσωσι μετὰ τῆς ξηρᾶς.

Ἡ πόλις περὶ ἧς πρόκειται σύγκειται ἐκ 200 περίπου οἰκιῶν, ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες ἀρχόμενον μικρὸν ἀπέναντι τῆς κώμης Σαλντ-Πρέ καὶ παρατεινόμενον μέχρι τῆς Μόργης. Πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ἐσχάτην καίται πύργος πλατὺς τε-

τράγωνος, οὕτινος ἡ κορυφή διήκει μέχρι 15 μέτρων ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος τῆς λίμνης. Τὸν πύργον τοῦτον μέχρι τοῦ χρόνου τῆς τοιαύτης ἀνακαλύψεως ἐξελάμβανον ὡς βράχον.

A. M.

ΤΑ ΑΡΩΜΑΤΑ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΟΘΩΜΑΝΟΙΣ

Τὰ ἀρώματα καὶ αἱ εὐωδίαι εἶνε μία τῶν ἡδονῶν τοῦ Ὀθωμανοῦ· ὁ δὲ μόσχος, ἡ ἄμβαις, τὸ ῥοδέλιον, τὰ βαρυσμήματα τῶν ὀσφραδίων τὸν καθυδύνουσι· τὰ ἀλείφεται, τὰ καπνίζεται, τὰ ἀνακατόνει μετὰ τῶν φαγητῶν καὶ τῶν ποτῶν του, καὶ ἐν τῷ Σεραγίῳ ὑπάρχει σκευαστήριον ὀσφραδίων, τὰ ὅποια, ὑπὸ τὸ ὄνομα Χούρς καὶ Τεισοῦρ, εἶνε καὶ παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις περιζήτητα. Καὶ δὲν εἶνε ἴσως ὑπερβολὴ τὸ νὰ δι' ὀσφραδίων τις, ὅτι ὅσα μυρωδικὰ δαπανῶνται ἐν Τουρκίᾳ ἐντὸς ἐνὸς μηνός, δὲν δαπανῶνται καθ' ἥρπασαν τὴν Εὐρώπην ἐντὸς ὁλοκλήρου ἔτους. Ὅθεν καὶ τὸ πλέον εὐκολοπώλητον ἐμπόρευμα εἶνε τὰ μυρωδικά. Ἐκ τούτου δὲ ἴσως ἐσχηματίσθη καὶ πρὸ ἡμῶν ἡ λέξις *μοσχοπωλῶ*, δηλοῦσα οὐχὶ ὅτι πωλῶ μόσχον, ἀλλ' ὅτι πωλῶ εὐκόλως καὶ ἐπικερδῶς τὸ ἐμπόρευμά μου (ὅτι δήποτε), ὡς ἐὰν ἦτο μόσχος. Γνωστὸν δὲ εἶν' ἐπὶ πᾶσιν ὅτι ὁ Μωάμεθ ἡγάπα περιπαθῶς, μετὰ τὰς γυναῖκας, τὰ ἀρώματα.

Σ. Δ. Β.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* Ὁ μόνος τρόπος νὰ ζῇ τις ἐν εἰρήνῃ μετὰ τοὺς γείτονάς του εἶνε νὰ μὴ ἔχη γείτονας.

* Ἐνθυμήθητι ποσάκις ἔτρεξες μετὰ πείσματος κατόπιν δυστυχήματος, διώκων αὐτὸ ἐνῶ σὲ ἀπέφευγε· ἐνθυμήθητι ἔπειτα ποσάκις κατελήφθης ὑπὸ εὐτυχίας, ἣν πάσῃ δυνάμει καὶ διὰ παντός στρατηγήματος ἔφευγες. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀμερόληπτος ἀνάμνησις εἶνε ἀδύνατος, ἀφοῦ τὰ μὲν ἐπιτυχάνοντα ἡμῖν ἀποδίδουσι εἰς τὴν ἡμετέραν φρόνησιν, τὰ δὲ δυστυχήματα εἰς τὴν κακὴν τύχην. (Ἀλφόνσος Κάρ).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Γράφουσιν ἐκ Μασσαλίας εἰς τὸν Ἀγγελοφόρον τῆς Μεσημβρίας· «Ἐχομεν ἐνταῦθα ἀπὸ τινων ἡμερῶν μηχανικοὺς Ἰσπανοὺς οἵτινες ἦλθον νὰ προμηθευθῶσι πλήρη συλλογὴν ἐργαλείων καὶ ὀργάνων, αἵτινα θὰ χρησιμεύσωσι πρὸς διάτρησιν ὑπογείου σύριγγος διεθνούς μεταξὺ Ἰσπανίας καὶ Ἀφρικῆς διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Γιβραλτάρ. Ἡ σύριγγ θ' ἀρχεται ἐκ μικρᾶς ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς πόλεως Ἀλγεζίρης καὶ θὰ καταλήγῃ ἐπὶ τῆς ἀφρικανικῆς παραλίας μετὰ τῆς πόλεως Τάντσας καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Σέτα. Τὸ ὑποθαλάσσιον τεμῆμα θὰ ἔχη μῆκος 9 μιλίων. Τὸ μεγαλύτερον βάθος τῆς θαλάσσης τοῦ στενοῦ εἶνε 3,000 ποδῶν· ἡ σύριγγ δὲ θὰ εὐρίσκει-

ται εἰς βάθος 3,300. Οἱ 300 πόδες θ' ἀρκοῦσιν ὡς διαχώρισμα ἀπὸ τοῦ θόλου τῆς σύριγγος μέχρι τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης. Τὰ ἐξοδα προϋπολογίσθησαν εἰς 4 ἑκατομμ. λιρ. σερλιων. Διὰ τῆς σύριγγος ταύτης καὶ διὰ τῆς ἐτέρας, ἥτις θὰ ἐνώσῃ τὸ Δουβρόν μετὰ τοῦ Καλαὶ, θὰ δύναται τις διὰ ξηρᾶς νὰ μεταβαίνει ἐκ τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸ κέντρον τῆς Ἀφρικῆς.

Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀπεδέξατο σχέδιον ἀποξηράνσεως τῆς λίμνης Φετσάρας ἐν Ἀλγερίᾳ. Πᾶσα ἡ ὑπὸ τῆς λίμνης κατεχομένη ἔκτασις, περιλαμβάνουσα περίπου 4,000 ἑκτάρ., θὰ μεταβληθῇ εἰς δάσος εὐκαλύπτων. Γνωστὸν δ' ὅτι τὸ δένδρον τοῦτο χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ καθιστᾷ ὑγιεινὸν τὸ κλίμα ἐνὸς τόπου τριχῶς· 1) διὰ μηχανικῶν τρόπων, αἵτε ἐμποδίζον τὴν διάδοσιν τῶν μiasμάτων, 2) ἀπορροφῶν πολλάκις ἐν διαστήματι 24 ὥρων τόσον ὕδωρ, ὅσον εἶνε τὸ βάρος τοῦ ὕδατος ὅπερ περιέχει, 3) διαχέον ἀντὶ λοιμωδῶν μiasμάτων ἀρωματικὴν εὐωδίαν. Αἱ ὑγιειναὶ ιδιότητες τοῦ δένδρου τούτου πολλαχοῦ κατεδείχθησαν· ἰδίᾳ δὲ λαμπρὰ ἀποτελέσματα τῆς βελτιώσεως τῆς νοσηρᾶς καταστάσεως τῶν τόπων κατέδειξαν αἱ φυτεῖαι τοῦ εὐκαλύπτου ἐν Ἀλγερίᾳ, ἐν Κορσικῇ, ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Βάρ (Γαλλία) καὶ ἐν Μεξικῷ. Εἰς τὰς τοιαύτας φυτεῖας τέλος ἀποδίδουσι τὴν ἐξάλειψιν τῶν φθοροποιῶν πυρετῶν ἐν Ἀυστραλίᾳ.

Ἡ τελευταία ἐπίσημος στατιστικὴ τῆς Φιλανδίας, ἡ δημοσιευθεῖσα ἐν Ἑλσινγκφόρς (πρωτεύουσα τῆς Φιλανδίας), σὺν ἄλλοις περιέχει καὶ λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ τῶν τυφλῶν τῆς Φιλανδίας κατὰ τὸ 1873. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκεί τυφλῶν ὑπερβαίνει τὸν ἀριθμὸν τῶν τυφλῶν πάσης ἄλλης χώρας· προέρχεται δὲ τὸ πάθημα τοῦτο ἐνεκὰ τοῦ καπνοῦ, ὅστις δι' ἐλαιοὺς καπνοδόχων πληροῖ τὰς καλύβας τῶν κατοίκων. Ἐν Νορβηγίᾳ, ἐπὶ παραδείγματός, ἐνθα ὑπάρχουσι πολλοὶ τυφλοὶ ἐνεκὰ τῆς αὐτῆς ἀφορμῆς, ὁ ἀριθμὸς τῶν τυφλῶν εἶναι 13,6 ἐπὶ 70,000 κατοίκων, ἐν Φιλανδίᾳ δὲ 21,4.

Ἡ Ἰσλανδία ἀποτελεῖ ἐξαιρέσιν. Ἐν αὐτῇ τῷ 1870 ὑπῆρχον 26 τυφλοὶ ἐπὶ 10,000 κατοίκων. Ἐν Φινλανδίᾳ ἐπὶ 3,312 τυφλῶν 207 ἢ 6,2 ἐπὶ τοῖς 100 εἶνε ἐκ γενετῆς τυφλοὶ, οἱ λοιποὶ δ' ἔπαθον ἐκ τοῦ προμηθευθέντος αἵτιου, ὅπερ ὅμως ὁσημέραι ἐκλείπει διὰ τῆς σχετικῆς εὐζωίας τῶν κατοίκων, ἣν ἐπιφέρει ἡ πρὸς τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν σιδηροδρόμων.

Ἐπειδὴ πολλὰ ἀνέκδοτα δημοσιεύθησαν κατ' αὐτὰς περὶ τοῦ ἀρτί ἀποθανόντος βασιλέως τῆς Ἰταλίας, γράφει ὁ «Τηλέγραφος», ἀναγράφοντες καὶ τὸ ἐπόμενον λίαν χαρακτηριστικόν·

Ὁ Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ ἀπῆλθεν ἡμέραν τινα ἐπὶ θήραν, κατὰ τὸ σῶμα, ἀνευ ἄλλων συντρόφων, εἰμὴ τῶν δύο κηρυγετικῶν κυνῶν του·

καθ' ὅδον δὲ συναντήσας χωρικὸν, ἠρώτησεν αὐτὸν, ἂν ᾗτο εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν τύχην του· ὁ χωρικὸς ἀπήντησε τῇ Α. Μ. ὅτι τὰ πάντα ἔβαινον κατ' εὐχὴν, ἐκτὸς τῆς καταστροφῆς, ἣν τῷ ἐπροξένει ἀρχαία τις ἀλώπηξ.

Καὶ ἡ ἀλώπηξ αὐτῇ ποῦ εἶναι; ἠρώτησεν ὁ βασιλεὺς. Ὁ χωρικὸς τῷ ὑπέδειξε τὸ ἐγγὺς δάσος. — Ἐχει καλῶς, λέγει ὁ Βίκτωρ Ἑμμανουήλ, θὰ σοὶ τὴν φέρω φονευμένην πρὸ τῆς δούσεως τοῦ ἡλίου.

Μετ' ὅλον τὸ σέβας πρὸς τὴν Υ. Μεγαλειότητα, ἀπήντησεν ὁ χωρικὸς μετὰ ὑπομειδιάματος δυσπιστίας, θὰ προτείνω αὐτῷ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δέκα φράγκα ὡς ἀμοιβήν.

— Δέχομαι! ἀπήντησεν ὁ ἐπιφανὴς κηνυγός.

Τὴν αὐτὴν δὲ ἐσπέραν ἔφερε τὴν ἀλώπεκα φονευμένην πρὸς τὸν χωρικόν, παρ' οὗ ἔλαβε προθύμως τὰ δέκα φράγκα.

Τὸ συμβῆν τοῦτο πολὺ διεσκέδασε τὸν Βίκτωρα Ἑμμανουήλ, ὅστις δσάκις διηγείτο αὐτὸ, ἔλεγε πάντοτε γελῶν. «Εἶναι ἡ πρώτη φορά καθ' ὅλην τὴν ζωὴν μου, καθ' ἣν ἐκέρδησα τὰ πρὸς τὸ ζῆν.»

Ἐν Μασσαλίᾳ ἐγένετο ἐσχάτως τὸ ἐπόμενον περίεργον πείραμα. Καθ' ἐσπέραν ἐπὶ ἑνα διαρκῶς μῆνα εἰς ἀλέκτωρ ἀπεσπᾶτο τοῦ ὀρνιθῶνός του καὶ ἐτίθετο εἰς δωματίον τι, ἔνθα διετάττετο νὰ καίηται καθ' ὅλην τὴν νύκτα μὴκρά τις ποσότης καπνοῦ (νικοτιανῆς). Ὁ ἀλέκτωρ διέμενεν εἰς τὸ καπνιζόμενον δωματίον μέχρι τῆς πρωΐας. Ταυτοχρόνως ἕτερος ἀλέκτωρ τῆς αὐτῆς ἡλικίας καὶ τοῦ ἰδίου εἶδους ἀφείθη μετ' ὀρνίθων τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀρνιθῶνός τοῦ πρώτου ἀλέκτορος. Μετὰ ἕνα μῆνα αἱ ὀρνίθες τοῦ πρώτου ἀλέκτορος ἔτεκον 48 ὠὰ. Ἐκ τούτων τὰ μὲν 16 δὲν ἐγονοποιήθησαν, τὰ δὲ 32 ἐξεκολάφθησαν. Ἐκ τῶν 32, τὰ 9 ἀπέθανον κατὰ τὴν πρώτην των ζωοκομίαν. Ἐπὶ δὲ τῶν τεχθέντων ὠν ὑπὸ τῶν ὀρνίθων τοῦ δευτέρου ἀλέκτορος δὲν παρατηρήθησαν εἰμὴ μόνον 1 ὠν εἰς τὰ 12 μὴ γονιμοποιηθὲν, ἥτοι ἐπὶ τῶν 48 μόνον 4. Ἀπὸ δὲ 32 ἐκκολαφθέντων νεοσσῶν δὲν ἀπέθανον εἰμὴ μόνον 4 κατὰ τὴν πρώτην των ζωοκομίαν. Ἀμφοτέρων δὲ τῶν ἀλεκτόρων τὰ τέκνα ἀνεμίχθησαν, εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τεθέντα αὐλήν, πρὸς διάκρισιν δὲ ἐτέθη τεμάχιον ἐξ ἐρυθρᾶς τσόχας εἰς τὸν πόδα ἐκάστου ὀρνιθίου, γεννηθέντος ἐκ τῶν ὠν τοῦ ὑποβληθέντος εἰς καπνισμένον δωματίον ἀλέκτορος. Πάντα ταῦτα ἀνετρέφοντο διὰ τῶν αὐτῶν φροντίδων, ἐλάμβανον τὴν αὐτὴν τροφήν καὶ ἐκοιμῶντο εἰς τὸν αὐτὸν ὀρνιθῶνα. Παρατηρήθη μετ' ὀλίγον, ὅτι ἐν τῷ τῷ ὀρνίθῳ τοῦ ἀλέκτορος τοῦ ἀφειμένου ἐλευθέρου ἦσαν πλήρη εὐρωστίας καὶ ὑγείας, τὸν αὐτὸν τὰ τοῦ ὑπὸ τὸν καπνὸν τεθέντος ἀλέκτορος ἦσαν κατώτερα καὶ κατ' ὄγκον καὶ κατὰ βάρος, ἦσαν ἥνυ βώμης καὶ ἐμψυχώ-

σεως, καὶ δὲν εἶχον τὸ λεῖον ἐκείνο καὶ σιλπνὸν ἐπὶ τῶν πτερῶν των, ὡς εἶχον καὶ τὰ ἄλλα. Καὶ τοῦτο μὲν περὶ τῶν τέκνων τοῦ καπνισαντος οὕτως εἰπεῖν ἀλέκτορος. Ἐλθωμεν καὶ εἰς τοῦτον. Ὁ ἀλέκτωρ οὗτος ἔχασεν ὅλην τὴν ζωηρότητά του, καθ' ἐκάστην ὑπὸ τοῦ συντροφου του ἐτύπτετο εἰς τὴν αὐλήν, ἐπὶ τέλους δ' ἔζη μεμονωμένος εἰς μίαν γωνίαν, περιφρονόμενος ὑπὸ τῶν ὀρνίθων.

Ὁ κ. Ν. Δραγούμης διηγεῖται ἐν ταῖς «Ἱστορικαῖς ἀναμνήσεσιν» αὐτοῦ τὸ ἐπόμενον χωρικὸν ἐπεισόδιον τῆς ἐν Τροιζίνι ἐθνικῆς Συνελεύσεως. «Ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1827 ἔτους ὁ κληρὸς τῆς Ἑλλάδος, καὶ παρεδρεύων εἰς τὰ συμβούλια τοῦ κράτους καὶ μαχόμενος ἀπένειμεν ἀξιολογώτατας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα. Ζῶσιν εἰσέτι εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὰ μακάρια ὀνόματα καὶ τοῦ πρωτοτάστου τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας Παλαιῶν Πατρῶν, καὶ τοῦ προσεγγικόντος ἐκυτὸν ἐν Μεσολογγίῳ ἐκούσιον ὀλοκαίτωμα ἐπισκόπου Ῥωγῶν, καὶ τοῦ ἡρωϊκοῦ πεσόντος ἀρχιμανδρίτου Δικαίου, καὶ τοῦ ἡρωϊκωτέρου Διάκου, καὶ τοῦ Ἀνδρούσης Ἰωσήφ, καὶ τοῦ Μεθώνης Γρηγορίου, καὶ τοῦ Ἀρτίου Πορφυρίου, καὶ τοῦ Παροναξίας Ἰεροθέου, καὶ τοῦ Βρεσθένης Θεοδωρήτου καὶ ἄλλων. Εἰς τὴν τοιοῦτον καὶ τοσαῦτα πράξαντα κληρὸν, ἡ Συνέλευσις τῆς Τροιζίνος ἀπηγόρευσε πᾶσαν μετοχήν εἰς τὰ δημόσια, ἀνάρμοστον νομίσασα εἰς τοὺς στρατευομένους τῷ Χριστῷ νὰ ἐμπλέκωνται ταῖς πραγματείαις τοῦ βίου.

Ἀλλὰ τοιαύτη, φαίνεται, δὲν ᾗτο καὶ τινος τῶν ἐν τῇ Συνελεύσει κληρικῶν ἡ γνώμη· διότι ἐγερθεὶς ἠθέλησε νὰ ὀμιλήσῃ κατὰ τοῦ ἐπικειμένου ἐξοστρακισμοῦ. Μόλις ὅμως ἀνεφώνησεν «Ἀκούσατε κύριοι!» καὶ συστείλας τὰ χεῖρά του ριέφερε τὸ βλέμμα ἀμήχανον.

— Λέγε, ἅγιε ἀρχιμανδρίτα, ἀνέκραξαν ἀνυπομόνως οἱ πληρεξούσιοι, λέγε!

Ἀλλ' ὁ σεβάσμιος ἀρχιμανδρίτης ἵστατο ἀνυδρως.

— Λέγε! ἐπανέλαβον καὶ δεύτερον.

Καὶ ὁ ἐξ Ἀνδρου πωγωνίας, ὁ κώδωνος μὲν ἔχων προσηγορίαν, ὑπόβραχον δὲ τὸν λάρυγγα ὑποτραυλίσας μετὰ τινα ἔτι σιωπὴν, «Ἐλπίσμένησα τί εἶχα νὰ σᾶς εἰπῶ», ἐπεδόθη εἰς ἀκρατον γέλωτα.

Καὶ ὡς δι' ἡλεκτρισμοῦ ὁ γέλωας διεδόθη εἰς πάντας τοὺς περιστώτας, καὶ τοσούτῳ βροντῶν δῶς ἀντήχει ἀνὰ τὸν κῆπον καὶ πέραξ αὐτοῦ, ὥστε ὁ πρόεδρος ἠναγκάσθη ν' ἀπολύσῃ τὴν συνεδρίαν. »

Εἰς ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΝ.

Τὸ κήρυγμα τοῦ Μωάμεθ ἐκλήθη Ἰσλάμ, ἐστὶν ἀφοσίωσις, οἱ δὲ ὀπαδοὶ αὐτοῦ Μοσλεμὰν ἢ μουσουλμάνοι (τῷ Θεῷ ἀφοσιωμένοι).

ΑΘΗΝΑΙ — ΤΥΠΟΤΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΣΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ.